

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
GELİŞİM PSİKOLOJİSİ

3-6 YAŞ ARASI ÇOCUĞU OLAN DEPRESYONLU
VE DEPRESYONU OLMAYAN ANNELERİN
EBEVEYNLIK ÖZ YETERLİLİĞİ ÇOCUK MİZAÇ
ALGISI VE DUYGU SOSYALLEŞTİRME
TEPKİLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

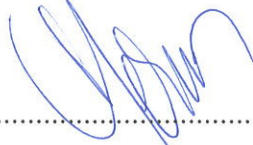
MERVE DİLAN CİNDİOĞLU
131104106

Danışman Öğretim Üyesi:
Yrd. Doç. Dr. Handan DOĞAN
(Yrd. Doç. Dr. İdil KAYA BALKAN)

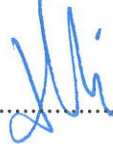
İstanbul, Kasım 2015

T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

27.11.2015 tarihinde tezinin savunmasını yapan Merve Dilan CİNDİOĞLU'na ait "3-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Depresyonlu ve Depresyonsuz Annelerin, Ebeveynlik Özyeterlilikleri Çocuk Mizaç Algıları ve Duygu Sosyalleştirme Tepkilerinin Karşılaştırılması" başlıklı çalışma, Jürimiz Tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Psikoloji (Gelişim Psikolojisi) Tezli Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi Olarak **Oy Birliğı/Oy Çokluğuyla** Kabul Edilmiştir.

Prof.Dr. Nermin ÇELEN
(Başkan-)

Yrd. Doç. Dr. Handan DOĞAN
(Üye) - Danışman

Yrd. Doç. Dr. Sevgi Birsal NEMLIOĞLU
(Üye)

ÖNSÖZ

Tez çalışmam boyunca, bilgi ve önerileri ile bana yol gösteren, Yrd. Doç. Dr. İdil Kaya Balkan'a en derin teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, tezimi bitirmeme yardımcı olan görüş ve önerilerinden yararlandığım desteğini ve yardımını her zaman hissettiğim Yrd. Doç. Dr. Handan Doğan'a sabrından ve fedakarlıklarından dolayı teşekkürü borç bilirim.

Katılımcılara ulaşmamda emeği geçen Babam Dr. Ferhat Cindioğlu'na ve yardımlarını geri çevirmeyen tüm arkadaşlarına ayrıca Dr. Semra Hamsici'ye, istatistik işlemleri konusunda büyük katkısı olan, kuzenim Emre Yıldızoğlu'na teşekkür ederim.

Yaşamımın her aşamasında olduğu gibi, tez çalışmam sırasında da bana verdikleri sonsuz moral, sevgi ve her türlü yardım ve destekleri için başta babam Ferhat Cindioğlu'na, annem Dilek Cindioğlu'na en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, tüm tez çalışmam süresince bana güvenen destek veren, dostlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Merve Dilan Cindioğlu

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; 3-6 yaş çocuğu olan depresyonlu ve depresyonu olmayan annelerin ebeveynlik öz yeterlilikleri, çocuk mizaç algıları ve duygu sosyalleştirme tepkileri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini İstanbul Avrupa yakasında sağlık kurumlarına depresyon şikayetiyle başvurmuş 40 anne ile kartopu tekniğiyle toplanmış depresyonu olmayan 40 anne oluşturmaktadır. Bu anneler 3-6 yaş arası çocuğa sahiptirler. Araştırmada ölçüm araçları olarak, "Sosyo-Demografik Veri Formu", "Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği", "Beck Depresyon Ölçeği", "Çocuk Mizaç Ölçeği" ve "Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği" kullanılmıştır.

Analizler sonucunda depresyonlu ve depresyonu olmayan annelerin öz yeterlilikleri çocuk mizaç algıları, duygu sosyalleştirme tepkileri arasında farklılık bulunmuştur.. Depresyonsuz annelere ilişkin probleme odaklı tepkiler, duyguya odaklı tepkiler ve duygu ifadesini kolaylaştıran tepki puanları, depresyonu olan annelerin puanlarına göre daha yüksektir. Ancak küçümseyici, cezalandırıcı ve ebeveynde sıkıntı boyutlarına ilişkin puanlardaha düşük olarak elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Depresyon, anne öz yeterliliği, çocuk mizaç algısı, duygu sosyalleştirme

ABSTRACT

The purpose of this work is to analyse the relation between the parenting self sufficiency of depressed mothers with children between 3-6 years of age, children disposition perceptions and emotional socialization. Sample of this research is consisted of 40 mothers who have applied to health institutions in asian side of İstanbul with depression complaint and 40 mothers without depression complaint who are collected by snowball technique. All of these mothers have children between 3-6 years of age. The evaluation means for this work are socio-demographic data form, attitude towards parenting inventory, Beck depression scale, child disposition scale and coping with children's negative emotions scale.

As a result of the analyses, a difference in self sufficiencies, children disposition perception and emotion focused reaction has been detected between the mothers who are depressed and mothers who are not depressed. Not - depressed mothers' problem focused and emotion focused reaction points as well as their points for reactions facilitating emotional expression are higher than the ones who are depressed. However lower average points for these mothers in condescending, punishing and distress in parents dimensions have been collected.

Key words: Depression, mother self sufficiency, child disposition, emotion socialization

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLO LİSTESİ	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Depresyon, Anne Öz Yeterliliği, Çocuk Mizaç Algısı Ve Duygu Sosyalleştirmeye İlişkin Kuramlar.....	2
1.2. Depresyon.....	9
1.2.1. Annelik Depresyonu.....	12
1.2.2. Öz Yeterlilik.....	14
1.2.3. Ebeveynlik Öz Yeterliliği.....	17
1.2.4. Çocuğun Mizacı.....	19
1.2.5. Duygu Sosyalleştirme.....	22
1.2.6. Araştırmanın Amacı.....	25
1.2.7. Araştırmanın Önemi.....	25
2. YÖNTEM	27
2.1. Araştırmanın Evreni.....	27
2.2. Kullanılacak Veri Toplama Araçları.....	27
2.2.1. Ebeveynliğe Yönelik Tutum ölçeği-Anne Formu.....	27
2.2.2. Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ).....	28
2.2.3. Sosyo-Demografik Veri Formu.....	28
2.2.4. Çocuk Mizaç Ölçeği.....	29
2.2.5. Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği.....	29
2.3. İşlem.....	30
2.4. Verilerin Analizi.....	31

3. BULGULAR	32
4. TARTIŞMA	47
5. KAYNAKÇA	52
6. EKLER	60
6.1. Anne Bilgi Formu	60
6.2. Kişisel Bilgi Formu (Anneler İçin).....	61
6.3. Beck Depresyon Ölçeği Örnek Soruları.....	62
6.4. Çocukların Olumsuz Duygularıyla Başetme Ölçeği Örnek Sorular.....	63
6.5. Anne Tutum Ölçeği Örnek Sorular.....	64
6.6. Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği Örnek Sorular	65
7. ÖZGEÇMİŞ	66

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1.	Katılımcıların Medeni Durumuna İlişkin Bilgiler	32
Tablo 3. 2.	Katılımcıların Çocuk Sayısına İlişkin Bilgiler.....	32
Tablo 3.3.	Katılımcılarından Annelerin Öğrenim Düzeyine İlişkin Bilgiler	33
Tablo 3.4.	Babanın Öğrenim Düzeyine İlişkin Bilgiler	33
Tablo 3.5.	Katılımcıların Aylık Gelir Düzeyine İlişkin Bilgiler	34
Tablo 3.6.	Katılımcıların İkamet Yerine İlişkin Bilgiler.....	34
Tablo 3.7.	Katılımcıların Aile Yapısına İlişkin Bilgiler	34
Tablo 3.8.	Katılımcıların Çocuk Tecrübesine İlişkin Bilgiler.....	35
Tablo 3.9.	Öz yeterlik Düzeylerinin Depresyon Durumuna Göre Karşılaştırılması	35
Tablo 3.10.	Çocuk Mizacı Boyutlarının Depresyon Durumuna Göre Karşılaştırılması	36
Tablo 3.11.	Ebeveyn Duygusal Sosyalleştirme Davranışları Boyutlarının Depresyon Durumuna Göre Karşılaştırılması.....	37
Tablo 3.12.	Öz yeterlik Düzeyleri ile Çocuk Mizacı Boyutlarının Karşılaştırılması	38
Tablo 3.13.	Öz yeterlik Düzeyleri ile Ebeveyn Duygusal Sosyalleştirme Davranışları Boyutlarının Karşılaştırılması	40
Tablo 3. 14.	Ebeveyn Duygusal Sosyalleştirme Davranışları Boyutları İle Çocuk Mizacı Boyutlarının Karşılaştırılması	42
Tablo 3.15.	Anne Öz yeterliği ile Tepkisel Davranış Puanlarına İlişkin Regresyon Analizi.....	45
Tablo 3.16.	Cezalandırıcı Tepkiler Boyutu ile Tepkisel Davranış Puanlarına İlişkin Regresyon Analizi	45
Tablo 3.17.	Anne Öz yeterliği ile Kolaylaştırıcı Tepkiler Puanlarına İlişkin Regresyon Analizi.....	46

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Günümüzün en yaygın hastalıklarından biri depresyondur ve her geçen gün de hızla artış göstermektedir. Depresyon başta insan ruhunu etkilediği için insan hayatının büyük bir kısmını etkilemektedir. Depresyon her yaşta, cinsiyette ve sosyoekonomik düzeyde görülebilir. Türkiye de geçmiş yıllara oranla depresyon hastalığının ciddi artış gösterdiğine dair önemli bulgular bulunmaktadır. Depresyon her yaşta, cinsiyette görülse de, cinsiyetler bağlamındaki dağılımına bakıldığında depresyon teşhisi almış ve yaşamı boyunca bu rahatsızlığa yakalanma riski olan kadınların oranının erkeklerinkinden iki kat daha fazla olduğu görülmektedir (Çelikkol, 2001).

Hayatta en önemli ve zorlu süreçlerden biri anneliktir. Bu zorlu süreçte annelerin kendilerini iyi hissetmesi çocukla arasında sağlıklı bir bağ kurmasını sağlayacaktır. Ancak aksi bir durumda; örneğin annelerin kendine olan inançlarının düşmesi, başarısız hissetmeleri depresyona girmeleri gibi olası bir durum karşısında hem çocuk hem anne bu süreçten etkilenecektir. Çünkü "annelik", hem fizyolojik hem de psikolojik değişimleri olan bir süreçtir. Annelik, annenin kendine ait mizacından etkilendiği gibi çocuğun doğumla birlikte getirdiği mizaç özelliklerinden de etkilenir. Tüm bu etkenlere rağmen annelik, devam eden bir süreç ya da bir oluşumdur (Meşe, 2013). Bu süreç içerisinde annenin kendine olan inancı, çocuğu nasıl değerlendirdiği ve çocuğa zorluklar karşısında nasıl yardımcı olduğu çocuğun gelişimini büyük ölçüde etkilemektedir.

Zorluklar karşısında annenin kendini, çocuğunu değerlendirmesi, tutumları, çocuklarıyla olan etkileşimleri oldukça önemlidir. Annelik görevine karşı güvenin yanı sıra annenin öz yeterlilik inancı çocuğun gelişimini doğrudan etkilediği için bu durum çocukla etkileşimde oldukça önemli bir yere sahiptir (Büyüктаşkapu, 2012). Ebeveyn öz yeterlilik düzeyi ile çocuğa sağlanan bakım kalitesi doğrudan ilişkilidir.

Aynı zamanda öz yeterliliği yüksek olan annelerin, anne-bebek etkileşim niteliğinin kalitesinin de yüksek olduğu ortaya konulmuştur (Tucker, ve ark., 1998).

Çocuklar duygularını ifade etmeye ve duygu durumu ile başa çıkmaya yaşamın ilk yıllarında başlarlar. Bu başa çıkma stratejileri özellikle anne ile etkileşim sırasında biçimlenen karışık bir süreçtir. Bu süreçte annelerin çocuğun duygularını nasıl anladığı, durumlara karşı verdikleri tepkilerin uygunluğu, çocuğun duygularına göstermiş oldukları duyarlılıklar ya da ihmalkar davranışlar, annenin çocuğun duygu düzenleme becerileri ve duygu yetkinliği üzerinde belirleyici olmaktadır (Güven ve Erdem, 2013).

Çocuğun gelişimini etkileyen bu gibi önemli konular, bu araştırmanın konusu olarak ele alınmıştır. Araştırmada amaçlanan üç-altı yaş çocuğa sahip depresyonu olan annelerin çocuk mizaç algıları, duygu sosyalleştirme ve öz yeterliliklerinin incelenmesidir.

1.1. Depresyon, Anne Öz Yeterliliği, Çocuk Mizaç Algısı ve Duygu Sosyalleştirmeye İlişkin Kuramlar

Depresyon, anne öz yeterliliği, çocuk mizaç algısı, duygu sosyalleştirmeye ilişkin birçok kuramlarından biri olan Bandura için öz yeterlilik kişinin belli bir performansı gerçekleştirmeye dair kendine olan inancıdır. Sosyal öğrenme kuramına göre; öğrenme yeteneği sadece beceriye değil, aynı zamanda öz yeterlilik inançlarının etkili bir şekilde kullanılmasına bağlıdır (Chapman ve Tunmer, 2003 aktaran Akar, 2008).

Bandura'ya (1989) göre bir yeteneğe sahip olmakla, o yeteneği farklı ortam ve koşullar altında etkin ve tutarlı şekilde kullanabilmek arasında fark vardır. Belli bir göreve ilişkin kişi, yeterli bilgiye, yeteneğe ve kabiliyete sahip olsa bile, bunların yeteri kadar farkında değil ya da bu becerileri ve yeteneklerine dair kuşkuları olabilir (Kottaman, 2008). Bu durumda bireyin kendi öz yeterliliği hakkında ki bilgisi oldukça önem kazanmaktadır. Bandura özyeterlilik inancını dört ana kaynağa bağlamaktadır (Senemoğlu, 1997 aktaran Akar, 2008).

Performans başarısı: Kişinin direkt kendi yaptığı başarılı ya da başarısız etkinlikler sonucunda elde ettiği bilgilerdir.

Başkalarının davranışlarını gözleme: Kişinin kendine benzeyen bireylerin başarılı ya da başarısız etkinlikleri, kişinin aynı etkinliği kendisinin de başarabileceğine ya da başaramayacağına ilişkin yargısını güçlendirir.

Sözel ikna: Kişinin başarıp, başaramayacağına ilişkin teşvikler, nasihatler değişik ölçüde öz yeterlilik inancını etkiler.

Duygusal durum: Kişinin bir görevi başarıp başaramayacağına ilişkin beklentisi öz yeterlilik algısını etkiler.

Bandura (1997), yeterlik inancının ebeveynlik görevlerinin temel taşlarından biri olduğunu belirtmektedir. Annelik öz yeterliğine ilişkin inancı; birden fazla psiko sosyal değişkenin annelik yeterliğiyle beraber işlemiştir. Annelik öz yeterliliği üzerinde depresyon etkileri, sosyal destek etkileri ve yeni doğan bebeğin mizacıyla aralarında etki olduğu bildirilmiştir (Teti ve Gelfand, 1991).

Coleman (1998)'a göre ebeveynlik öz yeterliği, ebeveynlikle ilgili beklenen roller ile bir takım gerçekleştirilmesi beklenen, ebeveynin kabiliyetiyle alakalı ebeveyn algılarının derecesidir. Bir başka deyişle ebeveynlik öz yeterliği, ebeveynlerin görevlerini etkin bir şekilde gerçekleştirme beklentilerinin derecesidir (Teti ve Gelfand, 1991).

Coleman ve Karraker'e (1997) göre, ebeveynlerin, ebeveynlik öz yeterliğe dair inancın yüksek olmasında etkili faktörlerden biri de ebeveynlerin çocuk bakmakla ilgili yeterli bilgi düzeyine sahip olmalarıdır. Çocuk gelişimi, eğitimi ve bakımı ile ilgili konularda yeterli bilgi düzeyine sahip olan ebeveynlerin bu durum öz yeterliğini ve çocuk yetiştirmeye dair davranışlarını olumlu yönde etkilediği yapılan çalışmalarda ortaya konulmuştur. Bu durum, ebeveynleri bilgilendiren eğitim çalışmalarının gerekliliğini göstermektedir (Teti ve Gelfand, 1991).

Anneyi etkileyen her şey direkt ya da dolaylı olarak çocuğu da etkilemektedir. Bandura'ya göre (1994) bireysel yeteneklerine güvenen insanlar, karşılaştıkları zorlayıcı durumlardan ve tehdit edici durumlardan kaçmak yerine yönetilmesi ve başa çıkılması gereken durumlar gözüyle bakmaktadırlar. Böyle etkin bir bakış açısı bireyi yapması gereken etkinliklere ilgili olmasını ve derin bir konsantrasyona girmesini sağlamaktadır. Ebeveynlikte iyi konsantrasyon gerektiren

bir durumdur. Diğer yünden, öz yeterlikle ilgili kuşkuları olan bireyler kişisel tehdit olarak gördükleri zor durumlardan kaçınmakta ve uzaklaşmaktadırlar. Aynı zaman da gerçekleştirmek istedikleri hedeflere karşı az istek ve daha düşük azim göstermektedirler. Başarısız bir durumu telafi etmeleri oldukça yavaştır. Stres ve depresyonla karşılaşmaları son derece kolaydır (Driscoll, 2000 aktaran Bayrakçı, 2007).

Beck (1987) bilişsel depresyon kuramında olumsuz bilişin işlevlerinden bahsetmiştir. Depresyonun stres yaratan faktörler sonucu ortaya çıktığını açıklamıştır. Örneğin; biri "ben başarısızım o zaman hiçbir şeyim." Tezine inanırsa ve gerçekten başarısız olursa onu bu olumsuz duruma hazırlayan daha önceki yaşadığı olumsuz biliş ve depresyon ile yakından ilgili olduğu varsayılmaktadır (Bozkurt, 2003).

Depresyonda Rehm'in otokontrol modeline göre; depresyon, bireyin kendine bakışından, kendini ve kendi performansını değerlendirmesindeki yetersizlikten kaynaklanmaktadır. Depresyondaki bireylerin kendileriyle ilgili olumsuz algıları vardır kendilerini daha olumsuz değerlendirirler ve kişisel performanslarını geliştiremezler. Kişinin kendine yönelik olumsuz değerlendirmeleri, Beck'in bilişsel kuramında da vardır. Ancak ek olarak, Beck'in kuramında kişiler dünyayı, yaşantıları ve geleceği de olumsuz değerlendirmektedirler. Bu iki kuram arasında en büyük fark depresyonun tedavisinde görülmektedir. (Dobson ve Jackman-Cram 1996 aktaran Doğan, 2001).

Beck'in bilişsel kuramındaki bilişsel çarpıtma unsuruna göre depresyonda ki bireyin kendini, dünyayı ve geleceği olumsuz algılaması bilgi işleme sürecinde gerçekleşen bazı hatalardan kaynaklanmaktadır. Bir başka anlatımla, bilgi işleme sürecinde bir hata olduğunda algılama sürecinde de bazı hatalar olmakta ve böylece kişi herhangi bir olayı çarpık bir biçimde değerlendirme eğilimine girmektedir. Bu durum depresyondaki bireylerde kendini, dünyayı ve geleceği olumsuz algılama olarak göstermektedir (Doğan, 2001).

Pajares (2002) duygusal reaksiyonların her zaman var olan işle ya da gerçekleştirilecek eylemle ilgisi olmadığını vurgular. Örneğin, kendini depresif hisseden kişilerin kendilerine yönelik yeterlik inançları eldeki işten bağımsız olarak

düşünülebilmektedir. Sonuç olarak olumsuz olan psikolojik etkenleri en aza indirmek öz yeterlik inancı üzerindeki olumsuz etkileri ortadan kaldırmak açısından önemlidir (Kurbanoglu, 2004).

Samuel (1981) psiko analitik görüşüne göre depresyon kişinin sahip olduğu bir objenin kaybedilmesinin ardından ortaya çıktığını veya en uç biçimi olarak anneden erken ayrılık olduğunu sonucu ortaya çıktığı yönündedir (Tuzcuoglu ve Korkmaz, 2001). Klasik psiko analitik kurama göre depresyonda geç oral, erken anal döneme takılı kalma olarak belirtmektedir. Ayrıca Freud'a göre depresyon, geç oral, erken anal döneme takılı olarak yaşayan kişilerin ilk çocukluk dönemlerinde, özellikle ödipus karmaşasının çözümü öncesinde narsistik yaralar almış olmaları ve hayatlarının sonraki evrelerinde benzer yaralanmaların oluşmasından kaynaklanır (Alper, 1997 aktaran, Tuzcuoglu ve Korkmaz, 2001). Bibring (1953) psiko analitik benlik psikolojisinde ise ortada böyle bir alt benlik, üst benlik çatışması bulunması gerekmez, depresyon benliğin kendi içindeki bir çatışma sırasında oluşur. Benlik duygusunun, herkes tarafından sevebilen, tanınan olabilen; güçlü, üstün, güvenli olmak; iyi ve seven olmak gibi narsistik özellikleri vardır. Benliğin bu özelliklerini gerçekleştirme konusunda herhangi bir aksaklık, problem veya imgesel bir güçsüzlük ve çaresizlik depresyona yol açar (Alper ve Öztürk, 1997 aktaran Tuzcuoglu ve Korkmaz, 2001).

Freud, (1917) yok olan bir sevgi objesinin ardından hissedilen öfke egoya yöneldiği zaman hastalıklı bir yas döneminin ortaya çıkacağını ifade etmektedir. Freud'un tanımladığı hastalıklı yas durumunda birey, egosuna olumsuz değerler yüklemektedir, böyle bir durumda kişinin öz saygısı azalır ve kişi kendini değersiz, küçük ve suçlu görür. Kişi için hayat anlamsızlaşır ve sinirli, öfkeli olma durumunun doğru şekilde dışa çıkarılamamasının sonucu, ruhsal olarak bitkinlik yani depresyon oluşur. Bitkinlik, yitirme duygusuyla birlikte " ben artık sevilmiyorum, ben artık kötüyüm" duyguları eşlik eder ve özsaygı düşer; gerçek yas ile aradaki temel fark da budur (Öztürk, 2004 aktaran Koç, 2011).

Depresyonu olan anne ve çocuk arasındaki ilişki bağlanma biçiminden ayrı değerlendirilemez yahut bebeğin anneye bağlanma duygu durumundan bağımsız bir süreç olamaz (Sabuncuoğlu, 2006 aktaran, Keskiser ve ark, 2011). Doğumdan sonra annede oluşan depresyon, annenin, çocuğun ve tüm aile üyelerinin çeşitli zorluklar

yaşamalarına neden olmaktadır. Bu durum anneyle çocuğun arasında kurulan ilişkiyi, annenin bebek bakımını ve ebeveyn rolünü öğrenmesini etkileyebilmektedir (Danacı ve ark., 2000 aktaran Kesebir ve ark, 2011).

Bowlby'nın bağlanma kuramına göre; bağlanma, bebek ile ebeveyni veya bebeğin bakımını üstlenen kişi arasında oluşan olumlu, sağlıklı ve güçlü duygusal bağ kurulması anlamını taşımaktadır. Güvenli bağlanan çocuklar, ebeveynlerinin her zaman yanı başında olup, karşılaşacakları herhangi bir olumsuz durum karşısında annelerinin onlara yardım edeceklerinden emin olan çocuklardır. Anne uzaklaştığında çocuklar tepki göstermiş olsalar bile döndüğünde kolaylıkla yatışırlar. Güvenli bağlanmanın gelişmesi için çocuğun kesintisiz, tutarlı tepki veren, duyarlı ve her zaman ulaşılabilir bir bakım verene sahip olması önemlidir. Güvensiz bağlanan çocuklarda ise diğerleriyle yakınlaşmaktan huzursuzluk duyan, başkalarına güvenmekte oldukça zorlanan, sosyal hayatta az uyum problemi yaşayan, duygularını kontrol etmekte güçlük yaşayan ve stres durumuna daha duyarlı kişilerdir (Kesebir ve ark., 2011).

Ebeveynin çocuğuyla olan etkileşimi oldukça önemlidir. Ebeveynin çocuğun gelişimi üzerinde uzun vadeli ve önemli etkilerinin bulunması, sosyalleştirme sürecindeki ilk çevre olan aileyi önemli bir inceleme konusu yapmaktadır (Grusec ve Davidov, 2007 aktaran Nacak ve ark., 2011).

Öncelikle ebeveynin kendisinin ve çevresini farkına varmasının ardından çocuklarına göstermiş oldukları tepkiler için Saarni'nin (1990) tanımlamış olduğu duygu yetkinliği kavramından yola çıkılarak duygu yetkinliği modeli oluşturmuştur (Thompson, 1998 aktaran Güven, 2013). Saarni'ye (1990) göre duygu yetkinliği başkalarının duygularının farkında olma, duygularını ifade etmeye dair becerisi, hissettirmiş olduğu ve dışa vurduğu hislerin ayırımında olma gibi duygusal yeterlilik özellikleridir. Söz konusu model çocuğun hissetmiş olduğu duygularına ceza vermek ya da küçümsemek yerine, duygusal yetkinliğini arttırmaya yönelik destekleyici ebeveyn tutumlarını amaçlar. Duygusal yetkinlik, kişinin kendi duyguları ayrıca kendi duyguları hariç başkasının duygularını anlamasını ve bu duyguları uygun bir biçimde ifade edip düzenlemesini içerir (Güven, 2013).

Denham (2007) çocuğun olumsuz davranışları, bu davranışlardaki ısrarı, annenin hevesini kaçırmamasına ve çocuğa karşı tepkisiz kalması gibi etkenler duygu düzenlemesinin bir parçası olan duygu sosyalleştirme biçimlerini yordamaktadır (Güven, 2013).

Rutter'a (1997) göre çocuğun mizaç özelliklerini en başta ebeveyni ve daha sonra tüm çevresi ile kurduğu ilişki etkilemektedir. Ayrıca ebeveynlerin tutum ve davranışları önemli bir rol oynamaktadır. Mizaç terimi, bireyin bir şeyi nasıl ve ne şekilde yaptığı ile ilgili olarak kullanılan bir terimdir. Aynı zamanda yapısal, genetik ve biyolojik temele dayanan tavır ve davranışlar olarak da tanımlanabilir (Erermiş ve ark., 2009).

Çocukların mizaç özelliklerinin, çocukların bağlanma biçimlerinden kaynaklandığı ileri sürülebilir. Mizaç güvenli bir bağlanmayı öngörür mü yoksa sadece özgün bir bağlanma biçimi ile mi ilişkili olduğu sorusunun yanıtı, olasılıkla güvenli bağlanma ya da güvensiz bağlanma gücü olduğudur. Fakat ebeveyn çocuk ilişki bağlanmadan dışlanamaz. Mizacın negatif duygusallık boyutunun da bağlanma özelliğiyle ilgili olduğu düşünülmektedir (Mangelsdorf ve Frosch, 1999 aktaran Kesebir ve ark., 2011).

Bandura (1987) Sosyal öğrenme kuramında çocuğun mizacının oluşmasında sosyal pekiştireç kavramından bahseder. Bireyin davranışlarına etkisi olan faktörler sadece bireyin öz bakım ihtiyaçları değil psikolojik ihtiyaçları ile de ilgilidir (Bayrakçı, 2007). Psikolojik ihtiyaçlarda oluşabilecek herhangi bir aksaklık bireyin davranışlarını etkileyeceği düşünülmektedir. Sonuç olarak insan davranışını ve kişiliğini oluşturan güçlü bir pekiştireç şekli de sosyal pekiştireç anlamına gelmektedir. Ebeveynlerin çocuklarına onaylama, gülümseme, ilgi gösterme, övgü ve teşvik etme gibi sosyal pekiştireçler göstermesi çocuklarına istenilen davranışları kazandırabilmeleri açısından önemlidir. Çocuğun eğitiminde sosyal pekiştireçler fiziksel şefkati ve ebeveyn çocuk aktivitelerini de içerir. Bu tür pekiştireçler kesinlikle ihmal edilmemelidirler (Schmitt, 2004, Neill ve Fleming, 2003 aktaran Bayrakçı, 2007).

Kuczynski, (1984) annenin babanın çocukların doğasına ve ebeveynliğe dair düşüncü ve davranışları doğrudan ve dolaylı yollarla çocuğun gelişimine etki eder

(Nacak ve Ark., 2011). Çocukların ebeveyn tutumlarından etkilenmesi çocuğun gelişim evrelerine göre farklılık göstermektedir. Erikson'un psikososyal gelişim kuramına göre 3-6 yaş çocuğun kendi başına girişimlerde bulunduğu bir evredir. Çocuğun gelişmesi girişimlerinin desteklenmesi ve merakının giderilmesine bağlıdır. Çocuğun, davranışları ve ilgilendiği konular desteklenmezse, her eyleminde suçlanacağı endişesi yaşayan bir kişilik özelliği geliştirir. Erikson'a göre 3-6 yaş çocuğun motor ve dil gelişimi, onun fiziksel ve sosyal çevresini daha fazla araştırmasına katkı sağlar. Çocukta girişkenliğin artması, problem davranışları da beraberinde getirir. Girişkenliği, ebeveyni veya ona eğitim veren kişi tarafından cezalandırılan çocuk, hayatının şimdi ki ve gelecek döneminde yaptıklarının veya yapacaklarının yanlış olduğu düşüncesiyle suçluluk duyabilir. Ancak, çocuğun her yaptığının onaylanması da ahlak gelişimini olumsuz etkileyebilir. Sonuç olarak, çocuğun yapması ve yapmaması gerekenler konusunda bir denge kurularak girişkenlikleri desteklenmesi çocuğun gelişimi açısından önemlidir (Gürses ve Klavuz, 2011).

Freud'un psikoseksüel gelişim evresine göre 3-6 yaş fallik döneme denk gelir. Bu dönemde çocuğun libido enerjisi genital bölgeye yerleşir. Haz elde etme tarzı erkek çocuklar için girme, kız çocuklar için içe- almadır. Libido enerjisinin nesnesi aslında karşı cinsteki ebeveynlerdir. Freud bu durumu Oedipus ve Elektra kompleksleri üzerine kurmuştur. Ödipüs kompleksine göre erkek çocuk annesine karşı istek duyması ve babasını rakip olarak algıladığı bir dönemdir. Bu dönemde erkek çocuk annesine hayranlık duyarken bir yandan da babası tarafından iğdiş edilme korkusu yaşamaktadır. Elektra kompleksi ise kız çocukların babalarına karşı bir ilgi duyması ve annelerini rakip olarak görmeleri durumudur. Kız çocuklarda ise bu dönemde ilk sevgi nesnesi olan kişi yani annenin yerini giderek baba alır. Freud'a göre bu durum kız çocuğun penisten yoksun olduğunu fark etmesi ile başlar. Çocuklar artık kendilerine rakip olan anne baba modelleriyle kurdukları özdeşim kurar ve onlar gibi olmaya çalışarak bu çatışmayı çözümlenmeye çalışırlar. Kız çocuk annesine benzeyerek babasının beğenisini kazanmaya, erkek çocuk da annesinin beğenisini kazanmaya çalışır. Bu mücadele Freud'un kuramının temelini oluşturur.

Cinsiyet ve beden yapılarını fark etmeye başlayan çocukların bu konularda gelişebilmesi, merakının giderilmesi ve girişimlerinin desteklenmesi önemlidir. Eğer

bu konularda herhangi bir şekilde cezalandırılır ya da kınanırsa çocukta suçluluk duygusu oluşabilir. Kınama ve cezalandırma cinsel kimliğin kabulünde zorluk yaratır (Deutsch ve Krauss, 1986).

Cinsiyet ve beden yapılarını fark etmeye başlayan çocukların bu konularda gelişebilmesi, merakının giderilmesi ve girişimlerinin desteklenmesi önemlidir. Freud, (2000) eğer çocuklar, bu cinsiyet gelişiminde, istekler konusunda ebeveynin en ufak bir geciktirme ya da kısıtlamasına karşı çocuk öfke, kızgınlık, huzursuzluk ve sabırsızlık geliştirir. Maruz kaldığı hoş olmayan durumları dizginlemek zorunda kalan bir çocuk doğal olarak yadsıma ve yansıma gibi savunma düzeneklerine ya da öfke, sinir ve diğer duygu patlamaları gibi ilkel boşaltım yollarına başvurur. Böyle bir durumda ebeveyn tutumları bu yaşta ki çocuğun gelişimi açısından önem kazanmaktadır (Uğurlu ve Battal, 2008).

1.2. Depresyon

Depresyon; derin üzüntü ve duygulanım içinde konuşma, hareketlerde yavaşlama durağanlık, değersizlik, küçüklük, güçsüzlük, isteksizlik, karamsarlık, intihar gibi duygu ve düşünceler ile fizyolojik işlevlerde yavaşlama gibi belirtileri içeren bir sendromdur. Ancak depresyonun tanınması her zaman kolay değildir (Çalık ve Aktaş, 2011).

Depresyonun tanımını zorlaştıran etmenlerden biri olarak bilinen bedenselleştirme, kişinin yaşadığı bedensel duyuları nasıl yorumladığı ve neye bağladığı ile yakından ilgilidir (Duman ve ark., 2004). Depresyonda bedensel yakınmalardan en sık görülenler arasında; vücutta ağrılar, bağırsak düzensizlikleri ve sindirim sorunlarıdır. İlk basamak sağlık kuruluşlarına başvuran depresyon tanısı almış hastalar, üzüntü ve çökkünlük yerine sıklıkla baş ağrısı, göğüste ağırlık hissi gibi bedensel yakınmalarından bahsederler. Tanı sırasında bireyin bu belirtileri nasıl yorumladığı önemlidir (Özen ve ark., 2010). Robbins ve Kirmayer (1991), depresyonlu bireyler sıradan bedensel rahatsızlıkları dışa vurma şekilleri; uyku problemi, halsizlik, aşırı ses gibi durumsal etkenler olarak normalleştirdiklerini ya da bu yaşadıkları belirtileri ruhsal veya bedensel normal olmayan durumlara atfederek hastalık olarak algıladıklarını iddia etmişlerdir. Bedensel belirtilerin nedenleri bedensel, ruhsal ve normalleştiren açıklamalar arasından seçildiğini belirtmişlerdir.

Bunun yanı sıra ruhsal sıkıntının bir ifadesi sayılabilen bedensel belirtiler, klinisyenler tarafından yanlış yorumlandığında gereksiz arayışlara ve yanlış tedavilere neden olabilirler. Günümüzde tanı ölçütü olarak DSM-V kabul edilmektedir (Güleç ve ark., 2005).

DSM-V tanı ölçütü depresyonu "Sözel ya da davranışsal olarak kendini gösteren, içinde bulunulan ya da ortamda kişiyi etkileyen durumlara göre sıklık ya da büyüklük açısından orantısız olan, sık sık gerçekleşen ağır öfke patlamaları" olarak tanımlamıştır. Bu öfke patlamaları haftada üç ya da daha çok kez ortaya çıkar. Bu durum başkalarınca kolayca gözlenebilir. Ve durum en az 12 ay veya daha uzun süre kendini göstermektedir (Koroğlu, 2013). Kadınlar doğumdan sonrasındaki ilk yıl içinde psikiyatrik rahatsızlıkların ortaya çıkışı açısından risk altındadır. Ayrıca depresyon bu hastalıklar içinde daha sık görüldüğünden, doğum sonrası psikiyatrik hastalıklar denildiğinde genellikle akla doğum sonrası depresyon gelmektedir. Doğum sonrası depresyon sıklığı %5–20 olarak bildirilmekle birlikte, genel olarak toplumda görülme sıklığının yaklaşık %10 olduğu kabul edilir. Her ne kadar klinik, etiyoloji ve tedavi seçenekleri yönünden majör depresyonla benzer olduğu düşünülse de doğum sonrası depresyon olgularının yarıya yakını tanı alamamakta ve tedavisiz kalmaktadır (Erdem ve ark., 2010).

Doğum sonraki dönemde anneler de ortaya çıkan depresyonun annenin, çocuğuyla ve ailenin birçok günlük yaşamasına neden olmakta, anne ile çocuk arasında kurulan ilişkiyi, annenin bebek bakımı ve ebeveynlik rolünü öğrenmesini etkileyebilmektedir (Aydemir, 2007).

Ebeveynlik rolü, ruh sağlığı ile ayrılmaz şekilde bağlantılıdır. Psikiyatrik bozukluklar stres altında olan küçük çocuğa sahip ve birden fazla çocuğa bakmak durumunda olan annelerde daha sık görülür. Beş yaşından küçük çocuğa sahip olmak anksiyete, depresyon gibi psikiyatrik sorunların ortaya çıkma riskini arttırabilmektedir. Annede var olan psikiyatrik hastalıklar, çocuk bakımındaki eksiklikleri beraberinde getirir (Erdim ve ark., 2015).

Annenin depresif duygu durumu, bir yandan çocuk ile konuşma ve oyun süresini kısaltmakta ve anne yeterliliğini azaltmakta, diğer yandan bebeklerin daha az duygusal paylaşım göstermeleri ve daha çekingen olmalarına yol açmaktadır.

Depresyondaki annelerin bebek ya da küçük çocuklarının bağlanmayla da ilgili zorluklar yaşarlar (Erdim ve ark., 2015).

Depresyon ne geçici bir durumdur ne de kişisel bir zayıflıktır. Ciddi fakat tedavi edilebilir bir rahatsızlıktır (Yıldız, 2009). Depresyon, normalde birçok sebebi olan bir rahatsızlıktır. Depresyon riskinin olduğuna dair başta belirtiler her bireyde çok farklı belirtileri gösterir. Bazı bireylerde bedensel yakınmalar ön plandayken, diğerler kişilerde düşünsel ve duygusal bozulmaların hâkim olması söz konusu olabilir. Depresyon, bireyin duygularını, düşüncelerini ve davranışını değiştirebilen ve bedensel yakınmalara sebep olabilen bir hastalıktır (Yıldız, 2009). Diğer belirtileri ise kişinin kimseye yatırım yapmadan veya bağlanmadan hayatını sürdürmesi, kendini beğenmeme, kınama, kendine yönelik olumsuz ifadeler belirtme, sitem etme ve kendine yönelik olumsuz düşünceler, hor görme gibi duygularla bir arada olan ciddi öz saygısı ve kendilik değeri düşmesi olarak saptanır. Depresyonun değişik nedenlerle değişik belirtileri olduğu gibi birçok alt tipleri de vardır (Çevik ve Volkan, 1993).

DSM-IV'de depresyonun birçok alt tipleri bulunmaktadır. DSM-IV, depresyon durumunu ilk olarak majör depresyon ve kronik depresyon olarak belirler. Ayrıca başka türlü adlandırılmayan, tıbbi durumdan kaynaklı ve madde kullanımına bağlı depresif durumlar da DSM-IV listesindedir. Yine DSM-IV, majör depresif bozukluğunu; kronik ve katatonik özellikler gösteren, melankolik, mevsime bağlı değişiklik gösteren ve postpartum başlangıçlı alt tiplere ayırır. Premenstrüel disforik bozukluk, minör depresif bozukluk, tekrarlayıcı kısa depresif bozukluk, postpsikotik depresif bozukluk gibi durumlar da DSM -IV' te başka türlü adlandırılmayan depresif bozukluklar içinde sayılmaktadır. Depresyon genel olarak klinik görüntüleri kültürden kültüre farklılık gösterdiği için evrensel alt tiplerini genel bir çerçevede çizmekte, yerel ya da bölgesel alt tiplere tam olarak ışık tutmamaktadır (Aşkın, 2000).

Depresyon ve kültür araştırmaları nadir olmakla beraber bu çalışmaların bir çoğunda depresyonun belirti örüntüsünde batı ile batılı olmayan toplumlar arasında belirgin farklılıklar olduğu söylenmektedir. Batılı olmayan toplumlarda depresyon daha çok bedensel yakınmalarla kendini ifade ederken, batılı toplumlarda suçluluk duygusunun daha sık yaşandığı vurgulanmaktadır. Bulguların etnik ve kültürel

farklılıklarında aynı zamanda dinsel yapının rolüne de dikkat çekilmektedir. Her kültürde depresyon açısından farklılık olacağı gibi her ailede de farklı yorumlanmaktadır (Sayar, 2000 aktaran Kaya, 2007).

Depresyon temelinde bir mutsuzluk, neşesizliği barındıran hastalığıdır. Böyle bireyler kendilerini üzüntülü, karamsar, isteksiz hisseder. Daha önce kolaylıkla yapılabilen işler gözünde büyümeye, zor gelmeye başlar. Depresyonu olan kişinin kendine güveni azalır, dikkatini toparlamak, zorlanırlar günlük yapabildikleri işleri bile yapabileceklerini karşı olan inançlarını kaybederler. Depresyonlu bireyler güçlerinin, kuvvetlerinin eskiye oranla düştüğünü, kendilerini cansız, enerjisiz hissettiklerini ifade ederler (Metem, 2008).

Depresyonun kendine dair algısında bozulduğu öz yeterliliğe dair inanç sisteminde de bir takım etkileri vardır. Öz yeterlilik ve depresyon arasındaki ilişkiyi inceleyen Gara ve arkadaşları (1993), depresyondaki kişilerin kendilerine yönelik yargılarında olumsuz yargılarda bulduklarını ifade etmişlerdir. Depresyon tanısı almış kişiler sadece kendilerine yönelik değil, aynı şekilde etraflarındaki kişilere yönelik de olumsuz duygu ve değerlendirmeler bildirmişlerdir. Çalışma, depresyondaki bireylerin kendilerine yönelik olumsuz algısına sahip bireylerin bilişsel bir karakteristik özellikleri olduğu yönündeki kuramsal yaklaşımı destekler sonuçlar vermiştir (Koç, 2008).

1.2.1. Annelik Depresyonu

Anne için doğum biyolojik, psikolojik ve sosyal değişikliklerin yaşandığı önemli ve karmaşık bir yaşam olayıdır (Hergüner ve ark., 2014). Hamilelik, mutluluğun yanı sıra çeşitli duyguların yaşandığı bir dönemdir (Erdem ve ark., 2010). Bazı kadınların biyolojik yatkınlığı ve psiko-sosyal duyarlılığı hamilelik ve doğum sürecinde depresyon gibi psikiyatrik bozuklukların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Hergüner ve ark., 2014).

Uluslararası çalışmalar depresyonun başta gebelik, doğum, lohusalık gibi doğurganlık süreçlerini içine alan 18-44 yaş aralığında olan kadınlarda görüldüğünü belirtmektedir (Çalık ve Aktaş, 2011). Ayrıca ebeveynlik rolünü üstlendikten sonra da annenin depresyona girmesinde birçok risk faktörleri vardır. Bunlar arasında

kadının yahut eşinin işsiz olması, sosyal destek yetersizliği, evlilikle ilgili sorunlar, beklenmedik olaylar (ölüm, ayrılık vb.), problemlı gebelikler, planlanmamış gebelikler, beklenmedik bir zamanda gerçekleşen gebelikler, dış gebelikler, daha önceki gebeliklerdeki problemlere bağılı depresyon geçirilmesi, depresyona genetik yatkın olma veya kişinin ailesinde depresyon öyküsü, bebeğı anne sütü ile besleyememe, ölümlle son bulan gebelik ve doğum deneyimleri, erken anne bebek ayrılığı ve bebeğın bakımı ile ilgili duyulan kaygılar öz yeterlilik inancında düşüş, zor doğum eylemi, gebelikte ciddi tıbbi komplikasyon öyküsü ve acil sezaryen girişimleri bulunmaktadır (Erdem ve ark., 2010).

Annelik depresyonunu etkileyen etkiler arasında kendi geçmiş yaşantısı, öz yeterliliğine karşı inancı gibi birçok etken bulunmaktadır. Bebeğın ruhsal gelişimi açısından, annenin sağlıklı bir ruhsal yapıda olmasının yanı sıra sağlıklı bir anne-bebek ilişkisinin önemi bilinmektedir. Bu ilişkinin sağlıklı olmadığı durumlar bebeğı olumsuz etkilemekte, stres altına sokmakta ve bu durum bebeğın ruhsal ve fiziksel gelişimini etkilemektedir (Green ve Goldwyn, 2002 aktaran Koçak ve Ertuğrul, 2012).

Depresyonlu olan ebeveynlerle yaşayan çocuklar gelişim dönemlerine göre birçok olumsuz tutum ve davranışlarla karşılaşabilmektedirler. Çünkü psikiyatrik hastalığı olan annelerin çocuk bakımı konusunda becerilerinin yetersiz olduğu, duygusal olarak çocuklarına gösterdikleri ilgi ve sevginin yetersiz, düzensiz ve tutarsız olduğu bildirilmektedir (Erdim ve ark., 2015). Depresyonlu annelerin, depresyonu olmayan annelere oranla, çocuklarında birçok duygusal sorun oluşma oranı 3 kat fazla ve aynı şekilde kötü anne çocuk ilişkileri riski 10 kat daha fazladır (Weissman ve Feder, 2004).

Annelik öz yeterliliğı ve depresyonu arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara baktığımızda; Bandura (1989) depresyonda olan annelerin, annelik rolündeki bireylerin düşük öz yeterliliğe yatkın olduğunu söylemiştir (Teti ve Gelfand, 1991). Kohlhoff ve Barnett (2013) yaptıkları bir çalışmada annenin kendi geçmiş yaşantısında edindiğı kötü deneyimlerinin, kendi ebeveynlerine bağılılığının az oluşunun ve depresif semptomlarının olmasının düşük ebeveyn öz yeterliliğı ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Daha geniş kapsamda Warren ve arkadaşlarının (2011) 410 anneyle yaptıkları bir çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Annelik öz

yeterliliği ve depresyon arasında ilişki bulunmuştur. Ebeveyn öz yeterliliği dūřuk olan annelerin depresyona daha yatkın oldukları gōr÷lmüşt÷r. Aynı şekilde depresyonu y÷ksek çıkan annelerin kendilerini daha az yeterli hissettikleri tespit edilmiştir. Bu annelerin ebeveyn öz yeterliliklerinin depresyonda olmayan annelere gōre daha dūřuk olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bařka bir araştırmada Teti ve Gelfand (1991), depresyondaki annelerin annelik öz yeterliliği, çocuğun mizacı zor ise annenin öz yeterliliği dūřuk çıkmıştır. Ama ocuđun mizacı kolay ise depresyon, annenin öz yeterliliğini çok etkilememiştir. Çalışmayı yapan Teti ve Geldfand, öz yeterlilik ve depresyonun çocuğun mizacıyla bir arada değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşmışlardır. ÷nk÷ zor mizaçlı çocuklarda annenin depresyonu ya da kendini kōt÷ hissetmesi çocuktan kaynaklı da olmuş olabilir.

Depresyon annenin öz yeterliliğini, kabiliyetlerini, bebek ve anne arasındaki bağı, bebek bakımını ve aile içindeki gōrev ve sorumluklarını olumsuz şekilde etkileyebilmektedir. Bu annelerin çocuklarının b÷y÷me ve gelişmelerinin daha yavaş olduğu, davranışsal, duygusal ve bilişsel gelişimlerini olumsuz etkileyebildiği bilinmektedir (Aslantaş ve ark., 2009). Depresyonunun olumsuz etkileri sadece annenin sosyal ve kişisel uyumuna değil aynı zamanda anne-bebek etkileşimi üzerine de olmaktadır. Annelik depresyonu, anne-bebek etkileşiminde bozulmayla ilişkilendirilmiştir (Conroy ve Marks 2003 aktaran Gençöz ve ark., 2010).

1.2.2. Öz Yeterlilik

Öz yeterlilik kavramını ilk kez Albert Bandura, 1977'de "Biliřsel Davranış Deđiřimi" kapsamında ortaya atmıştır (Keskin ve Orgun, 2006). Bandura, öz yeterlilik için davranışların oluşmasında etkili olan bir nitelik olduğunu sōylemiřtir. Ve bunu 'bireyin belli bir performansı gōstermek için gerekli etkinlikleri organize edip, başaralı olarak yapma kapasitesi hakkında kendine ilişkin yargısı' olarak tanımlamaktadır (Ekici, 2012). Ayrıca öz yeterlilik, bireyin nasıl dūřüneceđi, hissedeceği ve davranış şeklini belirleyen önemli bir özelliktir. Öz yeterliliğin dūřuk olması depresyonu, anksiyete ve çaresizliği birlikte getirir. (Yapay, 2010).

Bandura (1986) öz yeterlilik inancının belirli bir gōrevi yerine getirmeye ilişkilendirilerek açıklanabileceğini ve bunu mikro yaklaşımı kullanılarak açıklamıştır. Kişilerin sahip olduğu yetki ve becerilerin gerçekleştirdikleri gōrevleri

kendi içlerinde değerlendirmeleri gerektiğini belirtmiştir. Bu nedenle göreve özel öz yeterlilik inancı, kişilerin görevlerine bağlı olarak incelenen bir inanç çeşidi olarak ele alınmaktadır (Akgündüz, 2013).

Bandura (1977; 1986) bireyin öz yeterlilik duygusunun dört ana başlıktan oluştuğunu belirtmiştir. Bunlar: başarılı deneyimler, vekaleten deneyimler, sözel ikna ve fizyolojik ve duygusal durumdur. Bu başlıkların içinde öz yeterlilik gelişimini en çok etkileyen başarılı deneyimlerdir. Bireyin gerçekleştirdiği işle ilgili tekrarlayan başarılar, kişinin o işe yönelik öz yeterlilik inancının güçlenmesini sağlar. Bu durumun tam tersi, aynı görevle ilişkin başarısızlıklar, o işe yönelik kişinin öz yeterliliğinde zayıflamaya neden olur. Fakat başarısızlık, tekrarlanan başarılar sonucu yerleşmiş güçlü bir öz yeterlilik inancını etkilemeyebilir (Kotaman, 2008).

Bandura'ya (1989) göre bir kabiliyete sahip olmakla, o kabiliyeti farklı koşullar ve alanlar altında doğru etkin ve tutarlı şekilde gerçekleştirebilmek arasında farklılıklar bulunmaktadır. Herhangi bir göreve ilişkin kişi, yeterli bilgi, beceri ve kabiliyete sahip olsa bile, bunları yeteri kadar farkında olmayabilir veya becerileri ve kabiliyetlerine dair kuşku duyabilir. Bu kuşkunun sonucu olarak kişi, herhangi bir işe ilişkin davranışı başlatmak istemeyebilir. Kişi belli bir görevi yerine getirmek için gerekli bilgi, beceri ve yeteneğe sahip olduğuna inanmalıdır (Kotaman, 2008).

Eğer birey belli görevi yerine getirebileceğine dair yeteneklerinin yeterliliğine dair inancı varsa öz yeterlilik duygusunun yüksek olması, beraberinde daha yüksek başarı ve iyi bir sosyal bütünleşmenin de olması beklenir (Keskin ve Orgun, 2006). Öz yeterliliğin sahte bir iyimserlik halidir ve hayallerle ölçülmesi mümkün değildir. Aksine, kişinin yaşadığı deneyimlere dayanır, olasılıklara bağlı riski almaya yol açmaz ve bireyin sahip olduğu becerileri geliştirmesiyle pratik hızlı ve doğru davranışlara öncülük eder. (Keskin ve Orgun, 2006). Bandura'nın dışında konu ile ilgilenen araştırmacılar (Eden, 1996; Gardner ve Pierce, 1998; Judge ark., 1997; Judge ark., 1998), öz yeterliliğin sadece bir görevle ya da alanla genellenemeyeceğini ifade ederek, öz yeterliliğin genel ve özel öz yeterlilik olarak ayrılabilirliğini belirtmişlerdir. Genel yeterlilik, bireyin yaşamının mücadeleyi gerektiren alanlarında ortaya koyacağı performans açısından kendisini ne kadar yeterli hissedeceği ile doğrudan ilgilidir (Akgündüz, 2013).

Esasen öz yeterlilik, durumdan duruma değişebilecek özel inanç ve algı olarak kavramlaşmıştır. Aynı zamanda, bireyin genel öz yeterlilik inancı duruma özel beklentisine de katkıda bulunur (Keskin ve Orgun, 2005). Öz yeterlilik kavram okul başarısı, duygusal bozukluklar, zihinsel ve fiziksel sağlık durumu ve kariyer seçimi aynı zamanda sosyo politik değişim gibi pek çok alanda kullanılabilir (Keskin ve Orgun, 2006).

Luszczynska ve arkadaşlarına göre (2005) öz yeterlilik algısı, bireyin kolay olmayan ve belirsiz işleri yapabilmeye ve kendisiyle ilgili özel gereksinimleri olan karşılaşabileceği zorluklarla baş edebilme konusundaki yeteneklerine olan kişisel inancıdır. Bu inanç kişinin nelere sahip olduğu değil, mevcut yeteneklerle neler yapılabileceğine yönelik inancı nitelemektedir.

Kaygı, stres, uykusuzluk, yorgunluk gibi birçok fizyolojik durumların yanı sıra psikolojik durumların da öz yeterlilik üzerinde etkisi olduğu düşünülmektedir. Bandura'ya (2004) göre bireyler, öz yeterliliklerini sorgularken psikolojik ve duygusal durumlarını da göz önüne alırlar. Kişinin öz yeterliliği, bedensel işaretleri gibi özellikle fiziksel başarı, sağlık işlevleri ve stresle başa çıkma alanlarında önem taşır. Mesela fiziksel güç gerektiren etkinliklerde yorgunluk, acı gibi duygular düşük fiziksel yetersizliğin belirtileri olarak yorumlanır (İsrael, 2007).

Bu bağlamda birçok alanda kişinin davranışlarını etkileyen öz yeterlilik algısı, klinik psikolojiden örgütsel psikoloji, gelişim psikolojisi gibi birçok alanda yer bulmakta ve bireysel gelişimin geçtiği her alanda bu kavramla karşılaşmaktadır (Çetin ve Basım, 2010).

Daha önceki araştırmalara baktığımızda Bandura; öz yeterlilik inancının çevresindeki bireylerden, daha önceki deneyimlerden edindiği bilgi ve davranışlarda etkilenebileceğini söylemiştir. Örneğin; kişi huzursuz bir bebeği nasıl sakinleştireceğini biliyor olabilir ama sadece bilmesi, uygulayabileceği anlamına gelmez. Bandura'ya göre öz yeterlilik ve performans arasında ilişki vardır. Bunun sonucunda performans testlerinde öz yeterliliğe sahip kişiler verilen görevde başarı gösterebiliyorlarken öz yeterliliği düşük olan bireyler görevi bırakmaya daha yakın oluyorlar. Öz yeterlilik inancı başarı ve başarısızlıktan etkilenebiliyor. Ebeveynlik zorlu bir süreçtir. Bu süreçte bireyin kendine dair inancı oldukça önemlidir (Teti ve

Gelfand, 1991). Öz yeterliliği yüksek bireyler karşılaştıkları olumsuzluklarla başarılı bir şekilde baş edebilmektedirler. Tam tersi düşük öz yeterliliğe sahip bireylerin kendilerine yönelik net bir bakış açılarının olmadığı ve kendilerine yönelik olumlu düşünme konusunda zorluk yaşadıkları görülmektedir. Bu zorluk bireyde stres ve depresyonu beraberinde getirmektedir (Josephs ve ark., 2003).

Haidt ve Robin (1999), en iyi öngörü ve performansı öz yeterlik inançlarının sağladığını belirtmişlerdir. Bandura (1997), ebeveyn uygulamalarının en önemli temellerinden birinin yeterlik inançları olduğunu belirtmektedir. Annelik öz yeterliği birçok psiko sosyal değişken ve annelik yeterliği arasında aracı olarak işlemiştir. Bandura; depresyon, sosyal destek ve yeni doğanın mizacı ile annelik davranışları arasında aracı olarak öz yeterlilik inancının etkisi olduğunu bildirmiştir (Teti ve Gelfand, 1991).

1.2.3. Ebeveynlik Öz Yeterliliği

Teti ve Gelfand (1991) ebeveyn öz yeterliğini anne babaların ebeveynliğe dair görevlerinde bilgili olmaları ve doğru şekilde yerine getirmelerine ilişkin beklentilerinin derecesi, Coleman, (1998) çocuklarının gelişmekte olan davranışları ve gelişimleri üzerinde olumlu etki bırakabilmeye dair algıları, Hassall, Rose ve McDonald, (2005) ebeveynlerin kendilerini üstlendikleri rollerinde yeterli görme dereceleri olarak tanımlamıştır (Aksoy ve Diken, 2009).

Bandura (1997), ebeveynlik çalışmalarının önemli temellerinden birinin yeterlilik inancı olduğunu belirtmektedir. Annelik öz yeterliği inancının birçok psiko sosyal değişkenle birlikte işlenmiştir. Öz yeterlik inancının depresyonun etkileri, sosyal destek ve yeni doğan bebeğin mizacının annelik davranışları üzerinde etkisi olduğu bildirilmiştir (Teti ve Gelfand, 1991). Çocukların problemleri davranışları ile annelerin ebeveynliğe yönelik yeterlik inancı arasında ilişki olduğu belirtilmektedir (Hassall, Rose ve McDonald,2005; Maniadaki, Sonuga-Barke, Kakouros ve Karaba, 2005; Sanders ve Woolley, 2005 aktaran Tural ve Kabadayı, 2014).

Ebeveyn öz yeterlik algısıyla birçok psiko-sosyal değişkenin bir arada incelendiği ve ebeveyn öz yeterliğinin ve çocukların gelişimsel özelliklerinin bir arada konu edildiği görülmektedir. Bu araştırmalarda çocukların sosyalleşme

sürecinde yetişkinlerle olan ilişkilerinde ailelerin belirgin rol oynadıkları görülmektedir. Aynı zamanda erken çocukluk yıllarında ebeveynlik öz yeterliğinin ile çocukların gelişimsel özellikleri arasında ilişki olduğu bulunmuştur (Büyüktaşkapu, 2012).

Ebeveyn öz yeterlilik gelişiminin, ebeveynlerin geçmişte kendi ebeveynleriyle önceden yaşadıkları bağlanma ilişkisinin niteliğiyle, eşleri, akrabaları ve yakın çevrelerindeki farklı insanlardan elde ettikleri sosyal desteklerle ve eğitim düzeyleriyle ilişkili olduğu belirtilmektedir (Holloway, Suzuki, Yamamoto ve Behrens, 2005 aktaran Aksoy ve Diken,2000).

Bowlby'e göre; çocuk kendine dair duyguları çocukluğundaki ilişkileriyle geliştirir. Ve bu duyguları yetişkinliğine taşır. Ebeveynleri kabul edici duyarlı olan çocuklar kendilerini değerli ve sevmeye değer hissederler. Bu bilişsel süreç, olaylar karşısındaki davranışlarını etkiler. Araştırmalar gösteriyor ki kabullenici ve sevgi dolu bir ortamda yetiştirilen çocukların özsaygıları ve özgüvenleri yüksektir. Değerlilik duygusu yetişkinlikte annenin özsaygısını etkiler ve ebeveyn olmaya dair yetenekleri hakkında özgüven sağlar. Çocukta kendine dair olumlu duygu yaratan deneyimler annenin özsaygısını dolaylı olarak etkiler. Çocuğun kendine dair olumlu duygularını direk doğrudan etkili araştırmalarda yapılmış ailelerinin ebeveynlik davranışının başarılı bir şekilde karşılamaya kabiliyetleri olduğu düşünülür. Bu da onların kendi çocuklarıyla olan ilişkilerine yansır (Leerkes, Susan, Crockenberg, 2002).

Kültürel farklılıklar da öz yeterlilik gelişimini etkileyen etkenlerdendir. Her kültürün ve toplumun kendine özgü çocuk bakımı ve ebeveynlik pratiklerine ilişkin değer ve uygulamaları vardır. Bu toplumsallaşma süreçleri bireyler tarafından özümsererek ilişkili oldukları bilişsel tasarımlarını oluşturmalarına yardımcı olur. Bu kişiler yakın akrabalarının çocuklarıyla ya da kendi çocuklarıyla yaşadığı ebeveynliğe dair deneyimleri onların ebeveyn öz yeterliklerine ilişkin kendi algılarını meydana getirmektedir (Aksoy ve Diken, 2009).

Pek çok ebeveyn, anne-babalık deneyimlerini mutluluk verici tecrübeler olarak görmektedirler. Fakat anne-babalık çocuğun gelişim süreçlerinde; yani gençlik

ya da orta yetişkinlik döneminde pek çok zorlu sosyal, fiziksel, duygusal ve zihinsel rol getirmektedir (Elibol, Mağden, Alpar, 2007).

Ebeveyn öz yeterliliği ile ilgili yapılan çalışmalar incelediğinde genellikle annenin öz yeterlik inancı (Conrad, ve diğerleri, 1992, Donovan, Leavitt ve Walsh, 1990; Teti ve Gelfand, 1991), annenin çocuk bakımı ile ilgili tecrübeleri ve çocuk gelişimi bilgisi (Conrad, ve diğerleri, 1992; Stoiber ve Houghton, 1993), annenin stresi (Hagekull ve Bohlin, 1990; Nakagawa, Teti ve Lamb, 1992), anne depresyonu (Gelfand ve Teti, 1990; Radke-Yarrow, 1990; Teti, Gelfand, Messinger, ve Isabella, 1995), annenin aile hakkında inanışları (Kochanska, 1990) annenin beklentileri (Hagekull ve Bohlin, 1990, Stoiber ve Houghton,1993), ebeveyn yeterliliği ile sosyo-ekonomik statü arasındaki ilişki (Cohen ve Bromet, 1992) ve sosyal/evliliğe ait destek (Andressen ve Telleen, 1992; Cohen ve Bromet, 1992, Melson, Ladd, ve Hsu, 1993) gibi etmenlere doğrudan bağlantılıdır (Büyüктаşkapu; 2012).

Bakım zorluğu durumlarında da annenin etkin olması çok önemlidir. Zor mizaçlı çocukların daha az etkin olan anneleri, çocuklarını sakinleştiremedikleri zaman daha fazla tehdit edilmiş hisseder. Öz yeterlilikleri düşük olduğunda daha kolay pes ederler. Sonuç olarak zor mizaçlı çocuklarla baş ederken annelerin öz yeterliliklerinin yüksek olması beklenir. Önceki deneyimlerine dayanarak yeterlilik duyguları yüksek olan annelerin çocuklarını daha çabuk sakinleştirebilmeleri ve zorlayıcı durumlarda karşında annelerin daha çabuk adapte olabilmeleri beklenir. Çocuğun ağlaması üzerinde kontrole sahip olduğunu düşünen anneler çocukların ağlamalarını bastırdıkları zaman çocuğun tepkisinin geçici olduğunu söylerler. Bu gerçekçi olmayan kontrol hissi, düşük öz yeterliliklerinin maskesidir. Annenin kontrolünün yüksek olduğuna dair inancı daha önceki deneyimlerinden kaynaklanır (Susan, Leerkes, Crockenberg; 2002).

1.2.4. Çocuğun Mizacı

İlk çocuk mizaç çalışmaları olarak kabul edilen New York boylamsal çalışması, Thomas ve Chess tarafından 1956 yılında başlatılmış sonuçları 1977 yılında yayınlanmıştır. Çocukların mizaç özelliklerinin araştırılmasının sonuçlarından edinilen bilgilerin incelenmesi sonucunda çocukların farklı bireysel davranış stiline, 9 değişik mizaç boyutunun birleşiminden oluştuğu saptanmıştır

(Bellibaş, Büküşoğlu ve Eremiş, 2005). Mizaç, bebekliğin erken dönemlerinde gözlemlenebilen, duygu, davranış ve dikkat süreçlerindeki bireyden bireye değişebilen farklılıkları anlatır. Mizaç özellikleri her çevrede bir miktar değişebilmekle birlikte, esas olarak biyolojik kökenlidir (Rothbart, M. K. ve Bates, 1998).

Goldberg (1977) annenin öz yeterlilik hislerinin çocuğun mizacıyla ilişkili olduğunu söylemiştir. Eğer bebek baş edilebilir ve kolay sakinleşebiliyorsa annenin öz yeterliliği yüksek ancak bebek huysuz, bakımı zor ve anlaşamıyorsa annelik öz yeterliliğinin daha düşük olabileceğini düşünmüştür (Teti ve Gelfand,1991). Aslında burada bir yandan da annelerin çocuklarıyla ilişkilerinde üstesinden gelemedikleri durumları çocuklarının zor mizaçlarına bağlamalarını da sorgulamak gerekmektedir. Coleman, (1998) düşük ebeveyn öz yeterliliğinin, annelik depresyonu çocuklardaki problemlili davranışlar, annenin çocuğu tarafından sorunlu olarak algılanması ve ebeveynlik rollerinde etkin olmayan baş etme stratejileriyle ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır (Aksoy ve Diken, 2009).

Bandura'ya göre zor durumlar kişinin davranışlarını etkiler (Leerkes, Susan, Crockenberg, 2002). Mizaç, bebekliğin erken dönemlerinde gözlemlenebilen, duygu, davranış ve dikkat süreçlerindeki her bebekte bireysel farklılıkları anlatır. Mizaç çalışmalarının başladığı ilk yıllarda, çocuklar sahip oldukları özelliklerine göre, kolay, zor ve yavaş alışan olmak üzere üç gruba sınıflandırılmıştır. Uyku ve beslenme gibi fizyolojik ihtiyaçların karşılanmasında problem olmayan, değişikliklere uyum gösterebilen, sakin görünümlü çocuklar 'kolay mizaçlı' olarak tanımlanmıştır. 'Zor mizaçlı' çocuklar ise düzensiz uyku ve beslenme alışkanlıklarına sahip, yeniliğe ve değişikliğe kolay uyum gösteremeyen, olumsuz duygu durumu (örn, kırgınlık, hırçınlık) içinde olan çocuklardır. (Yağmurlu ve Kodalak, 2005). Zor mizaçlı çocuklar ile baş etme stratejilerinde yetersiz olan anneler, çocuklarını sakinleştiremedikleri zaman daha fazla tehdit edilmiş hisseder. Olumsuz durumla baş etmede başarısız olduklarında daha kolay pes ederler. Sonuç olarak tepkili çocuklarla baş ederken başarılı olan annelerin öz yeterliliklerinin yüksek olması beklenir. Önceki deneyimlerine dayanarak yeterlilik hisleri yüksek olan annelerin çocuklarını daha çabuk sakinleştirebilmeleri ve zorlayıcı durumların üstesinden gelmeleri beklenir. Çocuğun ağlaması üzerinde kontrole sahip olduğuna inan anneler

çocukların ağlamalarını bastıramadıkları zaman kesinlikle bu durumu başarısızlık olarak görmez ve çocuğun tepkisinin geçici olduğunu söylerler. Bu gerçekçi olmayan ancak annenin geçici olarak tanımladığı kontrol hissi düşük öz yeterliliklerinin bir belirtisidir. Annenin kontrolünün yüksek olduğuna dair inancı daha önceki deneyimlerinden kaynaklanır (Leerkes, Susan, Crockenberg, 2002). 'Yavaş alışan' çocuklar ise yeniliğe ve değişikliğe uyumda ne hızlı ayak uyduran ne de yavaş olan iki uç nokta arasında yer alan, zor çocuklara göre daha az olumsuz tepki veren, az hareketli ve zaman zaman hırçın olabilen çocuklardır (Yağmurlu, Kodlak, 2005).

Zor mizaçlı bir çocuğun annesinin, annelik davranışlarına negatif etkisi olabileceği biliniyor. Ama yüksek annelik öz yeterliliği varsa bu anneler çocuklarıyla uyumlu ilişki kurabilmek için tüm kaynaklarını (sosyal destek, kişilik vs.) kullanabiliyorlar. Tam tersi, çocuğun mizacı zor ve annenin öz yeterliliği düşük ise, çabuk vazgeçmesi, kendinden ve anneliğinden şüphe etmesi beklenir ve daha az yaratıcı olur (Teti ve Gelfand, 1991).

Durumun zorluğu bebeğin mizacı ve annelik öz yeterliliği ile belirlenir. Araştırmaya göre Thomas ve Chess ve Goldberg kolay mizaçlı çocukların anneleri çocuklarının kendilerine olan davranışından yeterli ebeveyn davranışı sergiledikleri inancına sahip oluyorlar. Öte yandan zor mizaçlı çocukların anneleri kaygılı ve tehdit edilmiş hissediyorlar bu annelerin öz yeterliliği düşük oluyor. Bebeğin kolay sakinleşmesi de annelerin öz yeterliliğini etkiliyor. Kolay huzursuzlanan ama kolay sakinleşen çocuklar annelerin öz yeterliliği için daha az tehdit edicidir ve öz yeterliliği geliştirir. Çünkü kendini zoru başarmış hissederek (Leerkes, Susan, Crockenberg, 2002).

Ebeveynlik zor bir durumdur. Öz yeterlilik, annenin bu durumla baş etmesinde önemlidir. Bandura'ya göre etkin anneler çocukları huzursuzlandığında farklı sakinleştirme stratejileri denemeli ve duyarlılıklarını artırmalıdır. Bakım zorluğu durumlarında annenin etkin olması çok önemlidir. Anne sevgi ve şevkat yoluyla da etkin olabilirken, ya da disiplin yöntemleriyle etkin olabilir. (Leerkes, Susan, Crockenberg, 2002).

Grusec ve Goodnow'un (1994) da ebeveyn disiplininin çocuk üzerindeki etkisi incelerken, çocuğun mizaç ve duygu-durum özelliklerinin ebeveyn davranışlarına

etkileri de dikkate alınması gerektiğini söylemişlerdir. Mizacını, çocuğun çevresini nasıl algıladığını ve ebeveynin ona nasıl tepki verdiği ile ilgilidir. Bu durumun çocuğun sosyal gelişime etki ettiği düşünülmektedir (Rothbart, Ahadi ve Hershey, 1994 aktaran Baydar ve ark., 2010)

1.2.5. Duygu Sosyalleştirme

Eisenberg, Gottman ve arkadaşları (1999), çocuklar olumsuz duygular yaşadıkları anlarda ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları iletişim, çocukların duygularına verdikleri tepkilere duygu sosyalleştirme adını vermişlerdir (Güven, 2013).

Kopp'a göre, (1989) ebeveynler çocukların duygu durumları üzerinde kontrole sahiptirler. Çocuk, beklemediği bir anda olumsuz duygular içine kapılırsa, yani korkar streslenirse, çocuğu korku durumundan yani hissettiği bu olumsuz duygudan ancak ebeveyn yardımıyla kurtulabilir (Thompson ve Meyer, 2007). Gottman, Katz ve Hooven'a (1996,1997) göre, ebeveynlerin duygusal sosyalleşme davranışları, ebeveynin çocukların duygularına karşı gösterdikleri, olumlu ve olumsuz davranışlarını, fikirlerini, duygularına olan yaklaşımlarına işaret eder (Kılıç, 2014). Denham, Mitchell-Copeland, Strandberg, Auerbach, ve Blair'e göre (1997) ebeveyn tepkileri, çocukların duygusal ve sosyal yeterliliklerine etkili bir belirleyicidir. Dolayısıyla, ebeveynler çocukların sosyalleşmelerinde önemli bir role sahiptirler (Kılıç, 2014).

Gekoski, Ravee-Coller ve Corulli-Robinawitz'ün (1983) yapmış oldukları bir araştırmaya göre huzursuz bir çocuk kendini yere atmış vaziyette iken annesinin ona doğru geldiğini görünce annesinin onu yerden kaldırmasını bekler bu davranış gerçekleşmez. Anne, çocuğu yatıştırmazsa çocuk daha fazla huzursuzlanır (Thompson ve Meyer, 2007). Annenin ihmalkar davranışları sonucu olumsuz duygu sosyalleştirmeleri, çocuğun saldırgan davranışlarının kontrol edilmesini zorlaştırmanın yanı sıra çocuğun saldırgan davranışlarını artırır. Böyle çocuklar, duygu ve davranış ile uyumlu doğru davranış arasındaki bağlantıyı kuramazlar. Böyle bir durumda ebeveynin duygu sosyalleştirmesine ihtiyaç duyarlar. Bununla birlikte çift yönlü bir etkileşimden söz edilebilir. Yani az önceki durumun tam tersi olan çift yönlü etkileşim; Çocukların saldırgan davranışları, annelerin çocukların

davranışlarını incelemeyen yüzeysel duygu yorumları yapmasına da neden olabilir (Güven, 2013).

Dunn ve arkadaşlarının (1991) yaptığı bir araştırmaya göre; eğer anneler çocukların duyguları hakkında sorular sorarsa bu çocukların sonraki hayatlarında kendi duygu durumlarının farkında olurlar. (Thompson ve Meyer, 2007). Anneler ve onların üç yaşındaki çocukları arasında duygu durumları diyalogları geçtiği zaman çocuk altı yaşına geldiğinde kendi duygularını anlayacak seviyeye gelir. O yüzden anne ve çocuk arasındaki bu diyaloglar çok önemlidir (Thompson ve Meyer, 2007). İlgili, sıcak, çocuğa sözel uyarıcılar sağlayan ebeveynlik uygulamalarının, çocukta zihinsel becerilerin yani sözcük bilgisi ve matematiksel kavram bilgisinde yetkinlik gelişimini desteklediği ortaya konmuştur (Estrada ve ark., 1987; Huttenlocher, Haight, Bryk, Seltzer ve Lyons, 1991 aktaran Baydar ve ark., 2010).

Yağmurlu ve arkadaşlarının (2012) duygu sosyalleştirme tepkileri ile ebeveyn tarzları arasındaki ilişkilerin ele alındığı bir çalışmada şöyle sonuçlara ulaşılmıştır; duyguları ifade etmeyi kolaylaştıran tepkiler ile özelden geneli sorgulama arasında zayıf ama pozitif bir ilişki olduğu, itaat isteği ile negatif bir ilişkiden söz edilmektedir. Anne şefkati duygu odaklı sosyalleştirme tepkileri ile bağlantılı iken, sorun odaklı sosyalleştirme tepkilerinin özelden geneli sorgulama ve şefkat ile bağlantılı olduğu görülmüştür. Cezalandırıcı sosyalleştirme tepkileri ise itaat isteği ve genel cezalandırıcı davranışlarla pozitif ilişkili iken, anne şefkati ile negatif yönde bir ilişkiye işaret etmektedir. Küçümseyici tepkiler itaat isteği ile ilişkili bulunmuş, cezalandırıcı davranışlarla da pozitif yönde bir ilişki saptanmıştır. Son olarak annede sıkıntı tepkileri ile şefkat arasında negatif ama zayıf bir ilişkiden söz edilirken, itaat isteği ile güçlü ve olumlu bir ilişki olduğu belirtilmektedir (Güven, 2013).

Garner, Dansmore ve Southam- Gerrow, (2007) duygu sosyalleştirme, çocukların kendilerini yani duygu ifadeleri ve duygu becerilerini artırdığı gibi tersi bir durumda çocukların zararlı olan ilişki saldırganlığı ile de bağlantılıdır (Güven, 2013). Olumsuz duygu sosyalleştirme çocuk üzerinde olumsuz etkilere sahiptir. Yani duygu düzenlemesini olumsuz yönde etkilemenin yanında, çocuğun duygularını ifade etmekten uzaklaştırarak içine atmasına neden olur, duygularını kontrol altına almasını kolaylaştıracak olan ipuçlarını öğrenmesini engeller ve saldırgan davranışlarının önüne geçmesi daha zor bir hal alır. Çünkü böyle çocuklar duygu ve

davranış arasındaki bağlantıyı kuramazlar. Ek olarak olumsuz duygu sosyalleştirmelerin çocukların sorun davranışlarındaki artış ile ilişkili olduğundan söz edilmektedir (Garner, Dansmore ve Southam- Gerrow, 2007; McElwin ve ark., 2007; Warren ve Stifter, 2007; Yağmurlu ve Altan, 2010; Yap ve ark., 2010 aktaran Güven, 2013). Denham ve Baset'e göre (1998), eğer aileleri çocukların olumsuzluklar karşısında daha etkin ve sorunu çözmeye odaklı, yani kabullenici ve destekleyici, olurlarsa çocuklar da daha kontrollü olabilirler. Aksi durumda sonuçlar daha kötü olabilir. Eğer aile çocuğun tepkilerine karşı tepkisiz kalır, umursamaz ya da cezalandırıcı olursa çocuk negatif duygulara sahip olabilir (Thompson ve Meyer, 2007).

Janssens ve Gerris (1992) ise, ebeveynlerde daha ceza yöntemi içeren, akıl yürütmeye dayalı çocuk yetiştirmenin çocukta empati duygusunu arttırdığını göstermiştir. Bulgular, çocukta ki empati duygusunun anne-baba davranışlarını olumlu yönde etkilediği ve çocukların sosyal gelişimine aracılık ettiğini aynı şekilde açıklama yapılarak her şeyin anlatıldığı şekilde çocuk yetiştirmenin, empatiyi güçlendirdiği ve sosyal gelişimi hızlandırdığını ortaya koymuştur (Krevans ve Gibbs, 1996 aktaran Baydar ve ark., 2010).

Sonuç olarak ebeveyn davranışlarının çocukta ki sosyal gelişime etkisine daha baktığımızda, çocuk ve ebeveyn arasındaki iletişimin genel yapısına göre de farklılık göstermektedir. Kochanska'nın (1997) bulgularında ise karşılıklı, duyarlı bir şekilde ebeveyn ilişkisi kurmayı başaran ailelerin çocukları, ebeveyn baskısı olmadığından annenin sosyal ve ahlaki değerlerini içselleştirmekte ve daha uyumlu bir gelişim süreci geçirmektedir (Baydar ve ark., 2010).

Çocukla en çok vakit geçiren aile bireyi olarak annenin bireysel özellikleri hem genetik olarak da hem de çevresel etkenlere katkıda bulunarak çocuğun gelişim göstergelerini etkileyecektir (Baydar, 2010). Annenin bu bağlamda dikkate alınacak özellikleri arasında psikolojik sağlığı, öz yeterlilik inancının ve etkin baş etme stratejileri gibi özellikleri bulunmaktadır.

1.2.6. Araştırmanın Amacı

Amaç: Bu çalışmanın amacı; 3-6 yaş çocuğu olan depresyonlu ve depresyonu olmayan annelerin ebeveynlik öz yeterlilikleri, çocuk mizaç algıları ve duygu sosyalleştirmelerinin karşılaştırılmasıdır.

Hipotez: Depresyonlu annelerin öz yeterliliklerinin (ebeveynlik görevine ilişkin yeterlilik algısı, ebeveynlik görevine yönelik ilgi ve ebeveynlik görevinden sağladığı doyum), depresyonu olmayan annelerin öz yeterliliklerinden daha düşük olduğu düşünülmektedir.

Depresyonlu annelerin çocuk mizaç algısı ölçeği tepkisellik alt boyutu puanlarının, depresyonu olmayan annelerin puanlarından daha yüksek olduğu düşünülmektedir.

Depresyonlu annelerin çocuk mizaç algısı ölçeği sıcaklık, ritmiklik ve sebatkarlık alt boyutu puanlarının depresyonlu olmayan annelerin puanlarından daha düşük olduğu düşünülmektedir.

Depresyonlu annelerin, duygu sosyalleştirmelerinin (küçümseyici tepkiler, cezalandırıcı tepkiler ve ebeveynde sıkıntı) depresyonu olmayan annelerin duygu sosyalleştirmelerinden daha yüksek olduğu düşünülmektedir.

Annelerin öz yeterlilikleri, çocuk mizaç algısı ölçeğinin alt boyutlarından tepkisellik puanlarını yordamaktadır.

Annelerin duygu sosyalleştirmeleri cezalandırıcı tepkiler alt boyutu çocuk mizaç algısı alt boyutlarından tepkisellik puanlarını yordamaktadır.

1.2.7. Araştırmanın Önemi

Depresyon son yıllarda en çok rastlanan rahatsızlıklardan biri olduğu için bu alanda yapılan araştırmalar oldukça önemlidir. Depresyonun insan hayatına olumsuz etkileri olduğu bilinmektedir. Çocuk yetiştirmek oldukça özen gösterilmesi gereken bir konudur. Sağlıklı bir çocuk yetiştirmek değeri çok daha fazladır. Zira gelecekte yaşanabilecek rahatsızlıkların, hastalıkların ve problemlerin pek çoğu daha çocukluk döneminde yaşananlardan kaynaklanıyor. Sağlıklı çocuk yetiştirmek için sağlıklı ebeveynler olmak gerekmektedir. Çocuk bakımını yaparken öncelikle kendi,

yeterliliklerimizin farkında olmamız oldukça önemlidir. Anneyle etkileşim içinde olan çocuk anneden etkilenir. Bu yüzden depresyona yatkınlığı olan ve depresyonlu annelerin ilgili kurumlara yönlendirilmesi dikkat edilmesi gereken bir konudur. Anneyi etkileyen durumlar dolaylı ya da direkt olarak çocuğu da etkileyeceği için çocuğun gelecek hayatının temellerinin atıldığı 3- 6 yaş gibi kritik bir dönemin incelenmesi oldukça önemlidir. Çünkü çocuk bu dönemde zihinsel, ahlaki, cinsel ve sosyal gelişiminin temellerini oluşturduğu bir dönemdir. Bu dönemdeki çocuklar anne, babalarını model aldığı onların davranışlarına göre gelecek hayatlarını şekillendirdikleri bir dönemdir. 3-6 yaşındaki çocuklara uygulanacak her davranış çocuğun hayatı şekillendirmesine yardımcı olacaktır.

Çocuk doğduğu andan itibaren ebeveynlerine ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaçlarının karşılanması çocuğun gelişiminde olumlu ve olumsuz duygu sosyalleştirmesini oluşturmaktadır. Ancak duygu sosyalleştirmenin üzerinde depresyonun ve öz yeterliliğin etkilerinin bilinmesi olumsuz duygu sosyalleştirmesinin etkisini farkında olma ve olumsuzlukları aza indirme açısından fayda sağlayıcı olacaktır.

Depresyonlu bireylerin ebeveynin öz yeterliliği, çocuğun mizacını nasıl algıladığı ve duygu sosyalleştirme tepkilerinin bilinmesi çocuğun daha sağlıklı bir geleceği olması açısından bilinmesi gereken bir konudur.

Bunun için bu araştırma depresif bir geleceği yaşamamak, depresyonu ve onu ortaya çıkaran etkenleri anlamak, bu etkenlerin ve yarattığı olumsuz sonuçların etkenlerini en aza indirmek açısından oldukça önemlidir.

2. BÖLÜM YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evrenini İstanbul Avrupa yakasındaki sağlık kurumlarına depresyon şikayetiyle başvurmuş anneler ile İstanbul Avrupa yakasında oturan depresyon tanısı almamış anneler oluşturmaktadır. Örneklem bu evren içinden çekilen İstanbul Avrupa yakasındaki iki devlet hastanesinin psikiyatri kliniğinden depresyon tanısı almış 40 anne ile kartopu tekniğiyle toplanmış depresyonu olmayan 40 anne oluşturmaktadır. Bu anneler 3-6 yaş arası çocuğa sahiptirler. Örneklemin tamamını 80 anne oluşturmaktadır.

2.2. Kullanılacak Veri Toplama Araçları

Araştırmada ölçüm araçları olarak, sosyo-demografik veri formu, Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği, Beck Depresyon Ölçeği, Çocuk Mizaç Ölçeği ve Çocukların Olumsuz Duygularıyla Başetme Ölçeği kullanılmaktadır.

2.2.1. Ebeveynliğe Yönelik Tutum ölçeği-Anne Formu

Araştırmada, annelerin ebeveynliğe yönelik tutumlarını belirlemek için Gibaud-Wallston ve Wandersman (1978) tarafından geliştirilen, geçerlik-güvenirlik çalışmaları, Seçer ve arkadaşları (2008) tarafından yapılan ölçek kullanılmıştır. Ölçek 16 maddeden oluşmaktadır. Katılımcılar ölçekte yer alan maddelere 1-5 arası puan vermektedir. Yüksek puanlar ebeveynliğe yönelik tutumun olumlu olduğunu, düşük puanlar ise olumsuz olduğunu göstermektedir. Ölçek, annelerin çocukları ile ilgili deneyimlerini dikkate alarak kendilerini değerlendirmeleri ve ebeveynliğe yönelik tutumlarını yansıtma süreçlerini içermektedir. Ölçek 3 boyut içermektedir. Bu öğeler; (1) ebeveynlik görevine ilişkin yeterlilik algısı-7 soru, (2) ebeveynlik görevine yönelik ilgi-2 soru ve (3) ebeveynlik görevinden sağladığı doyum-7 soru olarak ele alınmıştır. Ölçekte ayrıca annelerin ebeveynliğe yönelik

genel tutumlarını yansıtan, ölçeğin tamamından elde edilen toplam puanlar da yer almaktadır. Bu araştırmada ölçekten elde edilen toplam puanlar kullanılmıştır. Anneler ölçekte yer alan her bir maddeye ilişkin tutumlarını "hiç katılmıyorum", "katılmıyorum" "kararsızım", "katılıyorum ve "tamamen katılıyorum" kategorilerinden birisini işaretleyerek belirtmişlerdir. Ölçeğin üç faktörü ölçmeye yönelik toplam varyansı açıklama oranı % 50.93, Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı ise .84'tür. Ölçeğin yapı geçerliliğinin sağlanabilmesi için Faktör Analizi (Principal Component Analysis) yapılmıştır. Ölçeğin 3 faktörü ölçmeye yönelik toplam varyansı açıklama oranı % 55.09, Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı ise 0.88'dir (Seçer ve ark, 2012). Bu çalışmada ise Çalışmada kullanılan anneye yönelik tutum ölçeğine ilişkin yapılan güvenilirlik analizi sonucunda alfa değeri 0,744 olarak belirlenmiştir.

2.2.2. Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ)

Beck (1961) tarafından geliştirilmiş, 21 maddeden oluşan kendini değerlendirme türü bir ölçektir. Depresyonda görülen duygusal, bilişsel ve motivasyonel belirtileri ölçmektedir. Her madde depresyonla ilgili davranışsal bir özelliği belirlemektedir. Maddeler 0' dan 3'e kadar depresyonun ciddiyetine göre sıralanmıştır. Ölçeğin amacı depresyon tanısı koymak değil, belirtilerin derecesini objektif olarak sayılara dökmektir. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış ve yüksek değerler bildirilmiştir (Teğin 1980, Hisli 1988, 1989). Teğin (1980) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde iki yarım test (split-half) ve test-tekrar test yöntemi ile yapılan çalışmada güvenilirlik katsayıları sırasıyla $r=.78$ ve $r=.65$ olarak bulunmuştur. Aynı çalışmada hasta örnekleminde elde edilen yarıya bölme güvenilirliği ise $r=.61$ olarak bildirilmektedir (Durak ve Palabıyık).

2.2.3. Sosyo-Demografik Veri Formu

Bu formda yaş, cinsiyet, medeni hal, sahip olduğu çocuk sayısı, gelir düzeyi, eğitim durumu, meslek ve meslek memnuniyeti gibi sorular yer almaktadır.

2.2.4. Çocuk Mizaç Ölçeği

Çocukların mizacını değerlendirmek için Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği (The Short Temperament Scale for Children; Prior, Sanson ve Oberklaid, 1989) kullanılmıştır. Bu ölçek, 30 maddeden oluşmakta ve çocuğun tepkisellik, sebatkarlık ve sıcakkanlılık özelliklerini ölçmektedir. Alınan yüksek puan, sırasıyla, çocuğun artan tepkisellik, artan sebatkarlık ve azalan sıcakkanlılık özelliklerine işaret etmektedir. Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği'nin Türkçe versiyonu, çeviri yolu ile Yağmurlu ve Sanson (2004) tarafından hazırlanmıştır ve Avustralya'da yaşayan 58 Türk çocuğun annelerine uygulanmıştır. Bu çalışmada, ölçeğin Türkçe versiyonunun iç tutarlık sonuçları sıcakkanlılık için .80, tepkisellik için .77, sebatkarlık için .76 ve ritmiklik için .48 olarak bulunmuştur. Altan'ın 2006 çalışmasında ise Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği, yaşları 46 ile 70 ay arasında değişen Türk çocukların annelerine verilmiştir. Bu çalışmada örneklem grubu, İstanbul'da orta-üst sosyo-ekonomik düzey ailelere hizmet veren gündüz bakım evlerinden seçilmiştir. Ölçek güvenilirliğinin, sıcakkanlılık için 75, tepkisellik için 69, sebatkarlık için 75 ve ritmiklik için 63 değerleri ile kabul edilir sınırlar içinde olduğu kabul edilmiştir. (Yağmurlu ve Sanson, 2004). Bu çalışmada ise ölçeğin 30 madde ve dört alt boyuttan oluşan çocuklar için kısa mizaç ölçeğine ilişkin yapılan güvenilirlik analizi sonucunda, sıcakkanlılık-utangaçlık boyutuna ilişkin alfa değeri 0,796, sebatkarlık boyutuna ilişkin alfa değeri 0,696, ritmiklik boyutuna ilişkin alfa değeri 0,462 olarak belirlenmiştir. Madde 17'nin alfa değerini düşürdüğü belirlenmiş ve analiz dışı bırakılmıştır. Madde 17 analiz dışı bırakıldıktan sonra hesaplanan yeni alfa değeri 0,512 olarak belirlenmiştir. Tepkisellik boyutuna ilişkin alfa değeri ise 0,786 olarak belirlenmiştir.

2.2.5. Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği

Ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışlarını ölçmek amacıyla Fabes ve arkadaşları (1990) tarafından geliştirilen "Çocukların Olumsuz Duyguları İle Baş Etme Ölçeği" [Coping with Children's Negative Emotions Scale (CCNES)], çocukların yaşadıkları sinir, ürkme, mutsuzluk, utanç ve hayal kırıklığı gibi olumsuz duyguları içeren 12 senaryodan oluşmaktadır. Her senaryoyu çocuğun olumsuz duygusuna 6 farklı tepki izlemektedir. Alt ölçeklerine adını veren "Probleme Odaklı Tepkiler (POT)" ebeveynin olumsuz duyguya sebep olan sorunu çözmesi için

çocuğuna yardımcı olmayı içerirken, " Duyguya Odaklı Tepkiler (DOT)" ebeveynlerin çocuğun kendini iyi hissetmesine yardımcı olmayı içermektedir. Diğer alt ölçekleri oluşturan tepkiler; çocuğun duygusal ifadesin destekleyici girişimleri içeren "Duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler", çocuğun duygusal tepkisinin önemini azaltan "Küçümseyici tepkiler ", çocuğun ifadesini sözel ya da fiziksel cezalarla karşılayan "Cezalandırıcı tepkiler" ve çocuğun olumsuz duygusunu üzüntü ile karşılayan "Ebeveynde Sıkıntı " alt ölçeğidir. Ebeveynlerden her senaryoyu okuduktan sonra kendi tepkilerini ne sıklıkla kullanabileceğini oylaması istenir. Ölçek a ile f arasında maddeleri olan 12 sorudan oluşmaktadır (Fabes ve Ark, 1990). Ölçeğin türkçeye uyarlaması Yağmurlu, Yavuz ve Altan (2012) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada ise 6 alt boyuttan oluşan ebeveyn duygusal sosyalleştirme davranışları ölçeğine ilişkin yapılan güvenilirlik sonucunda, probleme odaklı tepkiler boyutuna ilişkin alfa değeri 0,813, duyguya odaklı tepkiler boyutuna ilişkin alfa değeri 0,842, duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler boyutuna ilişkin alfa değeri 0,842, küçümseyici tepkiler boyutuna ilişkin alfa değeri 0,809, cezalandırıcı tepkiler boyutuna ilişkin alfa değeri 0,893, ebeveynde sıkıntı boyutuna ilişkin alfa değeri 0,616 olarak belirlenmiştir. Madde 10a'nın alfa değerini düşürdüğü belirlenmiş ve analiz dışı bırakılmıştır. Madde10a analiz dışı bırakıldıktan sonra hesaplanan yeni alfa değeri 0,718 olarak belirlenmiştir.

2.3. İşlem

İstanbul'daki değişik sağlık kurumlarında psikiyatri bölümlerinden depresyon tanısı almış ve kartopu tekniğiyle depresyon tanısı almamış annelerden özel izin alarak uygulanmıştır. Sosyo-Demografik Veri Formu ve Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği, Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği, Beck Depresyon Ölçeği, Çocuk Mizaç Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden ebeveynlere, araştırmada veri toplama araçları olarak kullanılan bilgi formu ile ölçekler bir arada ve güven sağlamak amacıyla bir zarf içerisinde verilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Ölçeklerin uygulanması sonucu elde edilen veri seti SPSS 22.0 (Statistical Package for Social Sciences) paket programında analiz edilmiştir. Analiz kapsamında Cronbach's alfa güvenilirlik analizi, bağımsız örneklem t testi, regresyon analizi ve Pearson korelasyon testi kullanılmıştır.

Çalışma öncesinde ölçeklerin güvenilirlik düzeylerini belirlemek amacıyla Cronbach's alfa değerleri hesaplanmıştır.

İki düzeyli grupların (depresyonlu-depresyonsuz) ölçeklerden alınan puan ortalaması bakımından karşılaştırmasında bağımlı örnek t testi kullanılmıştır. Anlamlılık değeri 0,05 ten küçük olan karşılaştırmalarda farkın anlamlı olduğu yorumu yapılmıştır.

Üç farklı ölçeklere ilişkin boyutların birbirleriyle karşılaştırmasında Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Anlamlılık değeri 0,05 ten küçük olan karşılaştırmalarda ilişkinin anlamlı olduğu kabul edilmiştir.

3. BÖLÜM

BULGULAR

Tablo 3.1. Katılımcıların Medeni Durumuna İlişkin Bilgiler

Medeni durum	f	%
Evli	76	95,0
Boşanmış	3	3,8
Tekrar evlenmiş	1	1,3

Katılımcıların medeni durumları incelendiğinde %95'lik çoğunluğun evli, %3,8'inin boşanmış ve %1,3'ünün tekrar evlenmiş olduğu görülmektedir.

Tablo 3.2. Katılımcıların Çocuk Sayısına İlişkin Bilgiler

Çocuk sayısı	f	%
1	21	26,3
2	44	55,0
3	12	15,0
4	3	3,8

Katılımcıların %26,3'ü tek çocuğa sahipken %55'i iki çocuğa, %15'i üç çocuğa ve %3,8'i 4 çocuğa sahip olduklarını belirtmiştir. Çocukların yaşları 3 ile 6 arasında değişmektedir. Ortalaması ise $4,35 \pm 1,00$ olarak belirlenmiştir. %47,5'i kız, %52,5'i erkektir. %98,8'lik çoğunluğu çocuğunda herhangi bir hastalık olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların evlilik süresi ortalaması ise $9,78 \pm 4,10$ olarak elde edilmiştir.

Anne yaşı 24 ile 45 arasında değişmekte olup ortalaması $33,82 \pm 4,71$ olarak belirlenirken baba yaşı 25 ile 53 arasında değişmekte ve ortalaması $38,15 \pm 5,75$ 'tir.

Tablo 3.3. Katılımcılarından Annelerin Öğrenim Düzeyine İlişkin Bilgiler

Anne öğrenim düzeyi	f	%
İlkokul	13	16,3
Ortaokul	3	3,8
Lise	20	25,0
Üniversite mezun	38	47,5
Hala üniversite okuyor	6	7,5

Anne öğrenim düzeyi %16,3 ilkokul, %3,8 ortaokul, %25 lise, %47,5 üniversite mezun ve %7,5 halen üniversite okuyan olarak belirlenmiştir.

Tablo 3.4. Babanın Öğrenim Düzeyine İlişkin Bilgiler

Baba öğrenim düzeyi	f	%
İlkokul terk	1	1,3
İlkokul	9	11,3
Ortaokul	1	1,3
Lise	20	25,0
Üniversite mezun	49	61,3

Baba öğrenim düzeyi %1,3 ilkokul terk, %11,3 ilkokul, %1,3 ortaokul, %25 lise ve %61,3 üniversite mezunu olarak ortaya çıkmıştır.

Anne çalışma durumu %50 çalışan %50 çalışmayan olarak belirlenirken, eş çalışma durumu %98,8'lik çoğunlukla çalışan olarak ortaya çıkmıştır. %50'si çalışmayan, %12,5'i yarı zamanlı çalışan, %37,5'i ise tam zamanlı çalışan statüsündedir.

Eşlerin %1,3'ü çalışmayan, %5'i yarı zamanlı çalışan ve %93,8'i tam zamanlı çalışan statüsündedir.

Tablo 3.5. Katılımcıların Aylık Gelir Düzeyine İlişkin Bilgiler

Aylık gelir düzeyi (TL)	f	%
1000den az	2	2,5
1000-3000arası	21	26,3
3000-5000 arası	30	37,5
5000-7000 arası	15	18,8
7000 üzeri	12	15,0

%2,3'ünün aylık gelir düzeyi 1000 tl den az, %26,3'ünün aylık gelir düzeyi 1000-3000 tl arası, %37,5'inin 3000-5000 tl arası, 18,8'inin 5000-7000 tl arası, %15'inin 7000 tl ve üzeridir.

Tablo 3.6. Katılımcıların İkamet Yerine İlişkin Bilgiler

İkamet yeri	f	%
Köy	1	1,3
İlçe	1	1,3
İl	14	17,5
Büyükşehir	64	80,0

%1,3'ü köyde, %1,3'ü ilçede, %17,5'i ilde ve %80'i büyükşehirde ikamet etmektedir.

Tablo 3.7. Katılımcıların Aile Yapısına İlişkin Bilgiler

Aile yapısı	f	%
Çekirdek	73	91,3
Geniş	7	8,8

%91,3'ü ailesini çekirdek aile, %8,8'i geniş aile olarak tanımlamıştır.

Tablo 3.8. Katılımcıların Çocuk Tecrübesine İlişkin Bilgiler

Çocuk tecrübesi	f	%
Hiç	14	17,5
Çok az	16	20,0
Orta miktarda	37	46,3
Çok fazla	13	16,3

%17,5'i kendi çocuğu haricinde önceki dönemde çocuklara ilişkin tecrübesinin olmadığını belirtmiştir. %20'si çok az tecrübesi olduğunu %46,3'ü orta düzeyde, %16,3'ü ise çok fazla tecrübesi bulunduğunu belirtmiştir.

%12,5'i lohusalık döneminde psikolog veya psikiyatrist tarafından tedavi gördüğünü, %42,5'i son 12 ay içerisinde psikolog veya psikiyatrist tarafından tedavi gördüğünü belirtmiştir. %25'i gebeliğinin planlı olduğunu ifade etmiştir. %56,3'lük çoğunluk çocuğuna kendisi bakarken, %11,3'ü annesinin, %5'i kayınvalidesinin, %13,8'i kreş, %12,5'i bakıcı tarafından bakıldığını belirtmiştir.

Tablo 3.9. Öz yeterlik Düzeylerinin Depresyon Durumuna Göre Karşılaştırılması

		N	Ort.	SS	t	P
Öz yeterlik	Yok	40	41,5250	3,02119	13,523	0,000
	Var	40	32,2750	3,09663		

Bağımsız örneklem t testi sonucunda anne öz yeterlik düzeylerinin depresyon durumuna farklılık gösterdiği belirlenmiştir. ($t=13,523$; $p < 0,05$)

Tablo 3.10. Çocuk Mizacı Boyutlarının Depresyon Durumuna Göre Karşılaştırılması

		N	Ort.	SS	t	P
Sıcakkanlılık	Yok	40	28,0000	6,41313	2,474	0,016
	Var	40	23,9250	8,21002		
Sebatkar	Yok	40	27,4250	7,20715	2,175	0,033
	Var	40	24,3500	5,29417		
Ritmiklik	Yok	40	25,3000	4,68604	4,500	0,000
	Var	40	20,8500	4,14203		
Tepkisellik	Yok	40	25,7000	6,07306	-6,002	0,000
	Var	40	35,3250	8,12211		

T testi tablosunda görüldüğü gibi sıcakkanlılık ($t=2,474$; $p < 0,05$), sebatkarlık ($t=2,175$; $p < 0,05$), ritmiklik ($t=4,4500$; $p < 0,05$) ve tepkisellik mizaç puan ortalamaları depresyon durumuna farklılık göstermektedir. ($t=-6,002$; $p < 0,05$)

Depresyon var olmayan katılımcıların sıcakkanlılık, sebatkarlık ve ritmiklik mizaç puan ortalaması depresyon var olanlara göre daha yüksek iken tepkisellik puan ortalaması daha düşük olarak elde edilmiştir.

Tablo 3.11. Ebeveyn Duygu Sosyalleştirme Davranışları Boyutlarının Depresyon Durumuna Göre Karşılaştırılması

		N	Ort.	SS	t	P
Probleme odaklı tepkiler	Yok	40	49,5500	6,24274	5,254	0,000
	Var	40	41,8000	6,93264		
Duyguya odaklı tepkiler	Yok	40	52,4750	5,14900	8,117	0,000
	Var	40	41,9000	6,43229		
Duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler	Yok	40	46,0750	7,24441	7,575	0,000
	Var	40	34,0250	6,98162		
Küçümseyici tepkiler	Yok	40	30,1250	8,26233	-6,300	0,000
	Var	40	40,2250	5,87689		
Cezalandırıcı tepkiler	Yok	40	20,3000	7,20826	-7,365	0,000
	Var	40	34,0000	9,29847		
Ebeveynde Sıkıntı	Yok	40	18,6750	3,00758	-9,878	0,000
	Var	40	27,8250	5,02755		

Depresyon var olan ve olmayan katılımcılar arasında, probleme odaklı tepkiler ($t=5,254$; $p < 0,05$), duyguya odaklı tepkiler ($t=8,117$; $p < 0,05$), duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler ($t=7,575$; $p < 0,05$), küçümseyici tepkiler ($t=-6,300$; $p < 0,05$), cezalandırıcı tepkiler ($t=-7,365$; $p < 0,05$) ve ebeveynde sıkıntı ($t=-9,878$; $p < 0,05$) boyutları puan ortalamaları bakımından anlamlı bir farklılık vardır.

Depresyon var olmayan katılımcılara ilişkin probleme odaklı tepkiler, duyguya odaklı tepkiler ve duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler puanları depresyon olan katılımcılara göre daha yüksek iken küçümseyici, cezalandırıcı ve ebeveynde sıkıntı boyutlarına ilişkin puan ortalamaları daha düşük olarak elde edilmiştir.

Tablo 3.12. Öz yeterlik Düzeyleri ile Çocuk Mizacı Boyutlarının Karşılaştırılması

		Öz yeterlik	Sıcakkanlık	Sebatkarlık	Ritmiklik	Tepkisellik
Öz yeterlik	Korelasyon	1	0,206	0,294**	0,389**	-0,501**
	P		0,067	0,008	0,000	0,000
	N	80	80	80	80	80
Sıcakkanlık	Korelasyon	0,206	1	0,176	0,244*	-0,466**
	P	0,067		0,119	0,029	0,000
	N	80	80	80	80	80
Sebatkarlık	Korelasyon	0,294**	0,176	1	0,195	-0,166
	P	0,008	0,119		0,083	0,140
	N	80	80	80	80	80
Ritmiklik	Korelasyon	0,389**	0,244*	0,195	1	-0,419**
	P	0,000	0,029	0,083		0,000
	N	80	80	80	80	80
Tepkisellik	Korelasyon	-0,501**	-0,466**	-0,166	-0,419**	1
	P	0,000	0,000	0,140	0,000	
	N	80	80	80	80	80

Korelasyon analizi sonucunda öz yeterlik puanları ile sebatkarlık ($r=0,294$; $p < 0,05$) ve ritmiklik ($r=0,389$; $p < 0,05$) puanları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Öz yeterlik puanları ile tepkisellik puanları arasındaki ilişki negatif yönlü ve anlamlıdır. ($r=-0,501$; $p < 0,05$)

Tablo 3.13. Öz yeterlik Düzeyleri ile Ebeveyn Duygu Sosyalleştirme Davranışları Boyutlarının Karşılaştırılması

		Öz yeterlik	Prob. Odak.	Duy odak.	Duy. İf. Kol.	Küç.	Ebev. Sıkıntı	Cezalan.
Özyeterlik	Korelasyon	1	0,539**	0,638**	0,596**	-0,571**	-0,600**	-0,583**
	P		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	80	80	80	80	80	80	80
Prob. Odak.	Korelasyon	0,539**	1	0,793**	0,750**	-0,355**	-0,607**	-0,559**
	P	0,000		0,000	0,000	0,001	0,000	0,000
	N	80	80	80	80	80	80	80
Duy Odak.	Korelasyon	0,638**	0,793**	1	0,674**	-0,484**	-0,616**	-0,777**
	P	0,000	0,000		0,000	0,000	0,000	0,000
	N	80	80	80	80	80	80	80
Duy. İf. Kol.	Korelasyon	0,596**	0,750**	0,674**	1	-0,395**	-0,675**	-0,529**
	P	0,000	0,000	0,000		0,000	0,000	0,000
	N	80	80	80	80	80	80	80
Küç	Korelasyon	-0,571**	-0,355**	-0,484**	-0,395**	1	0,563**	0,722**
	P	0,000	0,001	0,000	0,000		0,000	0,000
	N	80	80	80	80	80	80	80
Ebv sıkıntı	Korelasyon	-0,600**	-0,607**	-0,616**	-0,675**	0,563**	1	0,635**
	P	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		0,000
	N	80	80	80	80	80	80	80
Cezalan.	Korelasyon	-0,583**	-0,559**	-0,777**	-0,529**	0,722**	0,635**	1
	P	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
	N	80	80	80	80	80	80	80

Korelasyon analizi sonucunda öz yeterlik puanları ile probleme odaklı tepkiler ($r=0,539$; $p < 0,05$), duyguya odaklı tepkiler ($r=0,638$; $p < 0,05$), duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler ($r=0,596$; $p < 0,05$) puanları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Öz yeterlik puanları ile küçümseme ($r=-0,571$; $p < 0,05$), ebeveynde sıkıntı ($r=-0,600$; $p < 0,05$) ve cezalandırıcı tepkiler ($r=-0,583$; $p < 0,05$) puanları arasındaki ilişki negatif yönlü ve anlamlıdır.

Tablo 3.14. Ebeveyn Duygu Sosyalleştirme Davranışları Boyutları İle Çocuk Mizacı Boyutlarının Karşılaştırılması

		Prob.odak	Duy odak	Duy. İf.Kol	Küç.	Ebev sıkıntı	Cezaan.	Sıcakkanlılık	Sebatkarlık	Ritmilik	Tepkisellik
Prob. Odak.	Korelasyon	1	0,793**	0,750**	-0,355**	-0,607**	-0,559**	0,382**	0,471**	0,432**	-0,496**
	P		0,000	0,000	0,001	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80
Duy Odak.	Korelasyon	0,793**	1	0,674**	-0,484**	-0,616**	-0,777**	0,274*	0,489**	0,375**	-0,434**
	P	0,000		0,000	0,000	0,000	0,000	0,014	0,000	0,001	0,000
	N	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80
Duy. İf. Kol.	Korelasyon	0,750**	0,674**	1	-0,395**	-0,675**	-0,529**	0,292**	0,363**	0,393**	-0,462**
	P	0,000	0,000		0,000	0,000	0,000	0,009	0,001	0,000	0,000
	N	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80
Küç.	Korelasyon	-0,355**	-0,484**	-0,395**	1	0,563**	0,722**	-0,070	-0,263*	-0,212	0,389**
	P	0,001	0,000	0,000		0,000	0,000	0,534	0,019	0,059	0,000
	N	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80
Ebv sıkıntı	Korelasyon	-0,607**	-0,616**	-0,675**	0,563**	1	0,635**	-0,376**	-0,366**	-0,400**	0,578**
	P	0,000	0,000	0,000	0,000		0,000	0,001	0,001	0,000	0,000
	N	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80

Tablo 3.14'ün devamı

		Prob.odak	Duy odak	Duy. İf.Kol	Küç.	Ebev sıkıntı	Cezaan.	Sıcakkanlılık	Sebatkarlık	Ritmilik	Tepkisellik
Cezalan.	Korelasyon	-0,559**	-0,777**	-0,529**	0,722**	0,635**	1	-0,064	-0,442**	-0,298**	0,409**
	P	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		0,571	0,000	0,007	0,000
	N	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80
Sıcakkanlılık	Korelasyon	0,382**	0,274*	0,292**	-0,070	-0,376**	-0,064	1	0,176	0,244*	-0,466**
	P	0,000	0,014	0,009	0,534	0,001	0,571		0,119	0,029	0,000
	N	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80
Sebatkarlık	Korelasyon	0,471**	0,489**	0,363**	-0,263*	-0,366**	-0,442**	0,176	1	0,195	-0,166
	P	0,000	0,000	0,001	0,019	0,001	0,000	0,119		0,083	0,140
	N	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80
Ritmiklik	Korelasyon	0,432**	0,375**	0,393**	-0,212	-0,400**	-0,298**	0,244*	0,195	1	-0,419**
	P	0,000	0,001	0,000	0,059	0,000	0,007	0,029	0,083		0,000
	N	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80
Tepkisellik	Korelasyon	-0,496**	-0,434**	-0,462**	0,389**	0,578**	0,409**	-0,466**	-0,166	-0,419**	1
	P	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,140	0,000	
	N	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80

Ebeveyn duygu sosyalleştirme davranışları boyutları ile çocuk mizacı boyutlarına ilişkin karşılaştırma sonucunda aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

- Probleme odaklı tepkiler ile sıcakkanlılık ($r=0,382$; $p < 0,05$), sebatkarlık ($r=0,471$; $p < 0,05$) ve ritmiklik ($r=0,432$; $p < 0,05$) arasında pozitif yönlü ilişki olduğu belirlenirken probleme odaklı tepkiler ile tepkisellik ($r=-0,496$; $p < 0,05$) arasındaki ilişki negatif yönlü olarak elde edilmiştir. ($p < 0,05$)
- Duyguya odaklı tepkiler ile sıcakkanlılık ($r=0,274$; $p < 0,05$), sebatkarlık ($r=0,489$; $p < 0,05$) ve ritmiklik ($r=0,375$; $p < 0,05$) arasında pozitif yönlü ilişki olduğu belirlenirken duyguya odaklı tepkiler ile tepkisellik ($r=-0,434$; $p < 0,05$) arasındaki ilişki negatif yönlü olarak elde edilmiştir. ($p < 0,05$)
- Duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler ile sıcakkanlılık ($r=0,292$; $p < 0,05$), sebatkarlık ($r=0,363$; $p < 0,05$) ve ritmiklik ($r=0,393$; $p < 0,05$) arasında pozitif yönlü ilişki olduğu belirlenirken duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler ile tepkisellik ($r=-0,462$; $p < 0,05$) arasındaki ilişki negatif yönlü olarak elde edilmiştir. ($p < 0,05$)
- Küçümseme boyutu ile sebatkarlık ($r=-0,263$; $p < 0,05$) boyutu arasında negatif yönlü ilişki olduğu belirlenirken küçümseme ile tepkisellik ($r=0,389$; $p < 0,05$) arasındaki ilişki pozitif yönlü olarak elde edilmiştir. ($p < 0,05$)
- Ebeveynde sıkıntı boyutu ile sıcakkanlılık ($r=-0,376$; $p < 0,05$), sebatkarlık ($r=-0,366$; $p < 0,05$), ve ritmiklik ($r=-0,400$; $p < 0,05$), arasında negatif yönlü ilişki olduğu belirlenirken ebeveynde sıkıntı boyutu ile tepkisellik ($r=0,578$; $p < 0,05$), arasındaki ilişki pozitif yönlü olarak elde edilmiştir. ($p < 0,05$)
- Cezalandırıcı tepkiler boyutu ile sebatkarlık ($r=-0,442$; $p < 0,05$), ve ritmiklik ($r=-0,298$; $p < 0,05$), arasında negatif yönlü ilişki olduğu belirlenirken cezalandırıcı tepkiler boyutu ile tepkisellik ($r=0,409$; $p < 0,05$), arasındaki ilişki pozitif yönlü olarak elde edilmiştir. ($p < 0,05$)

Tablo 3.15. Anne Öz yeterliği ile Tepkisel Davranış Puanlarına İlişkin Regresyon Analizi

Tepkisel davranış	R ²	0,251
	B	P
Sabit	59,140	0,000
Öz yeterlik	-0,776	0,000
F	26,078	0,000

Oluşturulan regresyon modelinde tepkisel davranış bağımlı değişken olarak ele alınmış, anne öz yeterlik puanlarının bağımlı değişkeni yordama düzeyi incelenmiştir.

Tepkisel davranış ile anne öz yeterlik düzeyi arasındaki regresyon ilişkisi negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlıdır. ($p < 0,05$)

R² değerine bakıldığında, çocuğun tepkisel davranış düzeyinin %25,1 inin anne öz yeterliği tarafından açıklandığı görülmektedir. Anne öz yeterlik düzeyindeki bir birimlik artış tepkisel davranış düzeyinde 0,776 birimlik azalışa neden olmaktadır.

Tablo 3.16. Cezalandırıcı Tepkiler Boyutu ile Tepkisel Davranış Puanlarına İlişkin Regresyon Analizi

Tepkisel davranış	R ²	0,167
	B	P
Sabit	21,628	0,000
Cezalandırıcı tepkiler	0,327	0,000
F	15,651	0,000

Oluşturulan regresyon modelinde tepkisel davranış bağımlı değişken olarak ele alınmış, anne cezalandırıcı tepki puanlarının bağımlı değişkeni yordama düzeyi incelenmiştir.

Tepkisel davranış ile anne cezalandırıcı tepki puanları arasındaki regresyon ilişkisi pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlıdır. ($p < 0,05$)

Çocuğun tepkisel davranış düzeyinin %16,7 sinin anne cezalandırıcı tepki düzeyi tarafından açıklandığı görülmektedir. Anne cezalandırıcı tepki düzeyindeki bir birimlik artış çocuğun tepkisel davranış düzeyinde 0,327 birimlik artışa neden olmaktadır.

Tablo 3.17. Anne Öz yeterliği ile Kolaylaştırıcı Tepkiler Puanlarına İlişkin Regresyon Analizi

Kolaylaştırıcı tepkiler	R ²	0,355
	B	P
Sabit	3,192	0,576
Öz yeterlik	0,999	0,000
F	43,018	0,000

Modelde kolaylaştırıcı tepkiler bağımlı değişken olarak ele alınmış, anne öz yeterlik puanlarının bağımlı değişkeni yordama düzeyi incelenmiştir.

Kolaylaştırıcı tepkiler ile anne öz yeterlik düzeyi arasındaki regresyon ilişkisi pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlıdır. ($p < 0,05$)

R² değerine bakıldığında, kolaylaştırıcı tepki düzeyinin %35,5 inin anne öz yeterliği tarafından açıklandığı görülmektedir. Anne öz yeterlik düzeyindeki bir birimlik artış kolaylaştırıcı tepki düzeyinde 0,999 birimlik artışa neden olmaktadır.

4. BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu çalışmada 3-6 yaş arası çocuğu olan depresyonlu ve depresyonu olmayan annelerin, ebeveynlik öz yeterlilikleri, çocuk mizaç algıları ve duygu sosyalleştirme tepkileri araştırılmıştır.

Araştırmanın ilk hipotezi depresyonlu annelerin öz yeterliliklerinin (ebeveynlik görevine ilişkin yeterlilik algısı, ebeveynlik görevine yönelik ilgi ve ebeveynlik görevinden sağladığı doyum), depresyonu olmayan annelerin öz yeterliliklerinden daha düşük olduğu düşünülmektedir. Araştırmanın bulgularına göre, depresyonsuz annelerin öz yeterlilik düzeyleri depresyonlu annelere nazaran anlamlı derecede daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Daha önce ki çalışmalara da baktığımızda benzer sonuçlar elde edildiğini görmekteyiz. Warren ve arkadaşlarının (2011) 410 anneyle yaptıkları çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Annelik öz yeterliliği ve depresyon arasında ilişki bulunmuştur. Ebeveyn öz yeterliliği düşük olan annelerin depresyona daha yatkın oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Albert Bandura (1977) "Bilişsel Davranış Değişimi" kapsamında ki çalışmalarına göre düşük öz yeterlilik duygusu depresyon, anksiyete ve çaresizliği birlikte getirir. Bireyin kendini hem fiziksel hem de ruhsal anlamda güçlü olduğunu düşünmesinin yani kendini güçlü hissetme duygusunun daha sağlıklı olma, daha yüksek başarı ve sosyal bütünleşmesi ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Keskin ve Orgun, 2006). Aynı şekilde Lewinsohn, Mischel, Chaplin ve Barton (1980), depresif bireylerin kişiler arası ilişkilerde öz yeterlilikleri, kendini değerlendirmesi genel olarak olumsuzdur (Lewinsohn ve ark, 1980). Teti ve Gelfand, (1991), düşük ebeveyn öz yeterliliğinin, annelik depresyonuyla ilişkili olduğu sonucuna ulaşımlardır. Coleman (1998), düşük ebeveyn öz yeterliliğinin, annelik depresyonuyla ve çocuklarda var olan problem davranışlarla, çocuğun anne tarafından sorunlu olarak algılanması ve ebeveynlik rollerinde etkin olmayan baş etme stratejileriyle ilişkili olduğu gözlenmiştir.

Araştırmanın ikinci hipotezi, depresyonlu annelerin çocuk mizaç algısı ölçeği tepkisellik alt boyutu puanlarının, depresyonu olmayan annelerin puanlarından daha yüksek olduğu yönündedir. Aynı zamanda araştırmanın üçüncü hipotezi depresyonlu annelerin çocuk mizaç algısı ölçeği sıcaklık, ritmiklik ve sebatkarlık alt boyutu puanlarının depresyonlu olmayan annelerin puanlarından daha düşük olduğu yönündeydi. Araştırmanın bulguları da bu hipotezleri destekler niteliktedir. Depresyonlu olmayan annelerin sıcakkanlılık, sebatkarlık ve ritmiklik mizaç puan ortalaması depresyonu var olan annelere göre daha yüksek bulunmuştur. Tepkisellik puan ortalamaları ise daha düşük olarak elde edilmiştir. Bu sonuçlar literatürdeki çalışmalarla paralellik göstermektedir. Gara ve arkadaşları (1993), depresyondaki bireylerle yapmış olduğu bir araştırmaya göre depresyon tanılı bireyler kendilerine yönelik daha çok olumsuz değerlendirmelerde bulduklarını belirtmişlerdir. Ancak depresif kişiler bir tek kendilerine yönelik değil, ayrıca çevrelerindeki kişilere yönelik de olumsuz değerlendirmelerde bulunmuşlardır (Koç, 2008). Herwig ve arkadaşları (2004), annelerin depresyonu, paylaşımcılığı, sosyal desteği ve ebeveynliği gibi faktörlerin çocuklarda içe yönelim ve dışa yönelim davranış problemlerinin düzeylerini öngörmedeki önemini araştırmışlardır. Araştırma bulgularına göre çocuklardaki davranış problemlerini öngörmeye en etkili olan anneler arasında ebeveynlik görev ve sorumluluklarını yerine getirme ve çocuklarla paylaşım içinde olan anneler göstermiştir. Ebeveynlik görev ve sorumluluklarını yerine getirmede sıkıntıları daha fazla ve paylaşımcılığı daha az olan anneler, çocuklarında daha fazla davranış problemi bildirmiştir.

Araştırmanın dördüncü hipotezinde depresyonlu annelerin, duygu sosyalleştirmelerinin (küçümseyici tepkiler, cezalandırıcı tepkiler ve ebeveynde sıkıntı) depresyonu olmayan annelerin duygu sosyalleştirmelerinden daha yüksek olduğu düşünülmekteydi. Araştırma sonuçlarına baktığımızda depresyonlu olmayan katılımcılara ilişkin probleme odaklı tepkiler, duyguya odaklı tepkiler ve duygu ifadesini kolaylaştıran tepki puanları depresyonlu katılımcılara göre daha yüksektir. Ancak küçümseyici, cezalandırıcı ve ebeveynde sıkıntı boyutlarına ilişkin puan ortalamaları daha düşük olarak elde edilmiştir. Warren ve Stifter (2007) yapmış oldukları çalışmada da benzer sonuçlar elde etmişlerdir. Araştırmacılar mutluluğu ifade eden ve daha pozitif annelerin okul öncesi dönemindeki çocuklarının, yaşlıları arasında duygusal olarak daha dengeli ve daha olumlu olduğu sonucuna

ulaşmışlardır. Tam aksi şiddeti ve sık öfkeyi ifade eden annelerin çocuklarının ise arkadaşları arasında sık sık öfke gösterdiklerini gözlemlemişlerdir. Yağmurlu ve arkadaşlarının (2012) duygu sosyalleştirme tepkileri ile ebeveyn tarzları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarında; duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler ile özelden geneli sorgulama arasında zayıf ama pozitif bir ilişki bulunmuştur. Ancak itaat isteği ile negatif yönlü bir ilişki söz konusudur. Duygu odaklı sosyalleştirme tepkileriyle, anne şefkati bağlantılıyken, sorun odaklı sosyalleştirme tepkileriyle özelden geneli sorgulama şefkat ile bağlantılı görülmüştür. Cezalandırıcı sosyalleştirme tepkilerinde ise itaat isteği ve cezalandırıcı davranışlar arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucunu elde etmişlerdir. Ancak anne şefkati ile negatif yönde bir ilişkinin söz konusu olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmada küçümseyici tepkiler itaat isteği ile ilişkili bulunurken, cezalandırıcı tepkilerle de pozitif yönde bir ilişki saptanmıştır. Son olarak annede sıkıntı tepkileri ile şefkat arasında negatif ama zayıf bir ilişkiden söz edilirken, itaat isteği ile güçlü ve olumlu bir ilişki olduğu belirtilmektedir (Yağmurlu ve ark., 2012).

Araştırmanın beşinci hipotezinde, annelerin öz yeterlik puanları, çocuk mizaç algısı alt boyutlarından tepkisellik puanlarını yordayacağı şeklinde idi. Araştırmanın sonuçlarına göre, öz yeterlik puanları ile sebatkarlık ve ritmiklik puanları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ancak öz yeterlik puanları ile tepkisellik puanları arasındaki ilişki negatif yönlü ve anlamlıdır. Yani öz yeterlilik artıkça tepkiselliğin düşeceği yönündedir. Teti ve Gelfand (1991), eğer bebek baş edilebilir ve kolay sakinleşebiliyorsa annenin öz yeterliliği yüksek ancak huysuz bakımı zor ve anlaşılmayan bebeklerin annelik öz yeterliliği daha düşük olabileceği sonucuna ulaşmışlardır. Bandura'ya göre zor durumlar kişinin davranışlarını etkiler. Bu araştırmanın sonucunda da öz yeterliliği yüksek olan annelerin çocuklarını algılamada öz yeterliliği düşük olanlara göre farklılık göstermiştir. Öz yeterliliği yüksek anneler çocuklarını daha kolay mizaçlı algılamakta, öz yeterliliği düşük annelerin çocuklarını daha zor mizaçlı algıladığı sonucuna ulaşılmıştır. Düşük ebeveyn öz yeterliğinin annelik depresyonuyla (Teti ve Gelfand,1991), çocuklarda ki problem davranışlarla, çocuğun anne tarafından sorunlu olarak algılanmasıyla ayrıca ebeveynlik rollerinde etkin olmayan baş etme stratejileriyle ilişkili olduğu gözlenmiştir (Coleman,1998). Yüksek annelik öz yeterliliği varsa bu anneler çocuklarıyla uyumlu ilişki kurabilmek için tüm kaynaklarını (sosyal destek, kişilik

vs.) kullanırlar. Tam tersi, çocuğun mizacı zor ve annenin öz yeterliliği düşük ise, annenin kendinden çabuk vazgeçmesi, kendinden ve anneliğinden şüphe etmesi beklenir (Teti ve Gelfand, 1991). Durumun zorluğunu bebeğin mizacı ve annelik öz yeterliliği belirler. Thomas ve Chess ve Goldberg yapmış oldukları araştırmaya göre; kolay mizaçlı çocukların anneleri, çocuklarının kendilerine olan davranışına bakarak yeterli ebeveyn davranışı sergiledikleri inancına sahip olurlar. Öte yandan zor mizaçlı çocukların anneleri kaygılı ve tehdit edilmiş hissederler ve bu durumda annelerin öz yeterliliği düşük olduğunu sonucuna ulaşımlardır. Sonuç olarak bebeğin kolay sakinleşmesi de annelerin öz yeterliliğini etkiliyor. Kolay huzursuzlanan ama kolay sakinleşen çocuklar annelerin öz yeterliliği için daha az tehdit edicidir ve öz yeterliliği geliştirir. Çünkü anne kendini zoru başarmış hisseder (Leerkes, Susan, Crockenberg, 2002).

Son hipotez olan, annelerin duygu sosyalleştirme alt boyutlarından, cezalandırıcı tepkiler alt boyutu çocuk mizaç algısı alt boyutlarından tepkisellik puanlarını yordayacağı yönündeydi. Araştırma sonuçlarına baktığımızda tepkisel davranış ile anne cezalandırıcı tepki puanları arasındaki ilişki pozitif yönlü ve anlamlı bulunmuştur. Çocuğun tepkisel davranış düzeyinin anne cezalandırıcı tepki düzeyi tarafından açıklandığı görülmektedir. Anne cezalandırıcı tepki düzeyindeki artış, çocuğun tepkisel davranış düzeyinde artışa neden olmaktadır. Diğer çalışmaların sonuçları incelendiğinde bu çalışmayla paralellik göstermektedir. Denham ve Baset (1998) eğer aileleri çocukların olumsuzluklar karşısında daha kabullenici ve destekleyici olurlarsa çocuklarda daha kontrollü olabilirler. Aksi durumda sonuçlar daha kötü olabilir. Eğer aile umursanmaz ya da cezalandırıcı olursa çocuk negatif duygulara sahip olabilir. (Güven, 2013). Hoffman (1960) yapmış olduğu bir çalışmada çocukların düşmanlık, inatçılık ve göstermiş oldukları direnci ölçülmüştür. Bulgular annelerin sergilemiş oldukları güç gösterisinin, çocukta düşmanlık duygularına yol açtığını göstermektedir.

Sonuç olarak, depresyona neden olabilecek etmenlerinin belirlenerek buna göre erken girişimlerin yapılması, anne ve çocuk sağlığı açısından önemlidir. Bu araştırma belirli sınırlar içinde değerlendirmelidir. Çalışmanın tek ilde, sadece kent merkezinden, seçilmiş kadın grubuyla yapılmış olması ve örneklem grubunun küçük olması verilerin bireysel bildirimli ölçeklerine dayalı olması araştırmanın

sınırlılıklarıdır. Gelişmekte olan ülkelerde depresyon oldukça yaygın olduğu halde depresyon bazen ihmal edilmektedir. Sağlık merkezlerinde depresyon riski olan annelerin saptanarak, yönlendirilmesi ve belli değerlendirilmelerden geçmesi çocuğun ruhsal sağlığı açısından oluşabilecek risklere karşı önlem alınmasına yardımcı olabilecektir. Çocuk sağlığı ve hastalıkları hekimlerinin anneler üzerindeki izlemlerinde, kendi ya da bebeğinin sağlığı konusunda ilgisiz davranışları olan annelerin depresif yakınmalarını sorgulamaları ve gerekli durumlarda psikiyatri kliniklerine yönlendirmeleri, hastalığın yaygınlığı ve birçok kadının hastalığın farkında olmaması dikkate alındığında ebeveynlik rolünü üstlenen tüm annelerin hekim ve ebeler tarafından değerlendirilmesi önemlidir.

Bu araştırmada depresyonlu ve depresyonu olmayan annelerle çalışılmıştır. Duygu sosyalleştirme alanında ülkemizde araştırmalar oldukça sınırlıdır. Duygu sosyalleştirme çalışmalarını daha geniş boyutlarda araştırılması, gelecek araştırmalar için önemlidir. Bundan sonraki araştırmalarda depresyona sebep olabileceği düşünülen sosyal destek ve çevre faktörü depresyonla birlikte değerlendirilebilir. Depresyonlu annelere ve çalışma kısıtlılıkları içerisinde verilere ulaşmak oldukça zaman gerektirmektedir. Bu nedenle bundan sonraki çalışmalarda bulguların genellenebilmesinin önündeki sınırlılıkları da azaltacak şekilde birkaç il yapılabilir. Böylelikle hem daha geniş bir örneklem grubuna ulaşılabilir ve veri toplama süreci hızlandırılabilir hem de kültürel faktörler de incelenebilir.

5. KAYNAKÇA

- Akar, C. (2008). Öz-yeterlik inancı ve ilk okuma yazmaya etkisi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 185-198.
- Aksoy, V. ve Diken, İ. H. (2009). Annelerin ebeveynlik özyeterlilik algıları ile gelişimi risk altında olan bebeklerin gelişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bir bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi*, 10(1), 59-68.
- Akgündüz, Y. (2013). Konaklama işletmelerinde iş doyumunu, yaşam doyumunu ve öz yeterlilik arasındaki ilişkinin analizi, *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, (11,1) 180-204.
- Alkar, Ö. Y. ve Gençöz, T. (2010) Yeni doğum yapmış annelerin depresyon belirtileri: Evlilik doyumunu ve doğum zorluk derecesinin önemi. *Kriz Dergisi*, 15(3), 1-8.
- Aşkın, R. (2000). Depresyonun klinik alttıpleri. *Duygudurum Dizisi*, 2, 53-63.
- Aydemir, N. (2007). *BEAH sağlam çocuk polikliniğine başvuran 0-1 yaş bebeği olan annelerde depresyon taraması ve depresyonda etkili risk faktörlerini belirleme*. İstanbul: T.C. Sağlık Bakanlığı Bakırköy Dr. Sadi Konuk Eğitim ve Araştırma Hastanesi. (Uzmanlık tezi).
- Aypay, A. (2010). *Genel öz yeterlilik ölçeği'nin (GÖYÖ) Türkçe'ye uyarlama çalışması*. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21, 113-132.
- Baydar, N., Küntay, A., Cemalcılar, Z. ve Gökşen, F. (2011). *Türkiye'de erken çocukluk gelişim ekolojiler araştırması kılavuzu*. İstanbul: Koç Üniversitesi ve TEÇGE çalışması.

- Bayrakçı, M. (2007). Sosyal öğrenme kuramı ve eğitimde uygulanması. *SAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 198-210.
- Bellibaş, E., Büküşoğlu, N. ve Erermiş, S. (2005). Ayrılma anksiyetesi bozukluğu tanılı Bir grup çocukta mizaç özellikleri. *Ege Tıp Dergisi* 44(1), 39-44.
- Birinci, F. ve Dirik, G. (2010). Depresif realizm: mutluluk ya da nesnellik. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 21(1):60-67
- Bozkurt, N. (2003). Depresyonda bilişsel – davranışçı yaklaşımlar ve Beck'in bilişsel kuramı. *Ege Üniversitesi, Ege Eğitim Dergisi*, 3 (2), 59-64.
- Büyüктаşkapu, S. (2012). Annelerin özyeterlik algıları ile 1-3 yaş arasındaki çocuklarının gelişimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 18-30.
- Deutsch, M. ve Krauss, R. M. (1986). Psikoseksüel gelişim evreleri. (Çev: Bekir Onur). *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. (2), 227.
- Dirik, G., Sertel, P. & Kartal, M. (2010). Fibromyalji sendromlu hastaların yaşadıkları psikolojik sıkıntılar ile sosyal destek, öz yeterlilik ve yeti yitimi ilişkisi. *Düzce Tıp Dergisi*; 13(1), 45-52.
- Doğan, M. (2001). Depresyonda bilişsel terapi yaklaşımı: temel boyutlar ve açıklamalar. *Anadolu Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksekokulu*, 61-102.
- Duman O., Usubutun S. ve Goka, E. (2004). Belirti yorumlama ölçeğinin Türkçe geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 15, 26-40.
- Durak, A. ve Palabıyıkoglu, F. (1963). Umutsuzluk, B. & Geçerlilik, Ö. Beck umutsuzluk ölçeği □ geçerli □ li □ k çalışması. *Kriz Dergisi*, 2, 311–319.
- Coleman, P. K. (1998). *Maternal self-efficacy beliefs as predictors of parenting competence and toddlers' emotional, social, and cognitive development*. Unpublished doctoral dissertation, the Eberly College of Arts and Sciences. West Virginia University, Morgantown.

- Çalık, K. Y. ve Aktaş, S. (2011). Gebelikte Depresyon: Sıklık, Risk Faktörleri ve Tedavisi - Depression in Pregnancy: Prevalence, Risk Factors and Treatment. *Psychiatry Interpers. Biol. Process.* 3, 142–162 .
- Çelikkol, A., (2001). *Çağdaş İş Yaşamında Ruh Sağlığı*. İstanbul: Alfa Yayınları. 217-297.
- Çetin, F. ve Basım, V. (2010). İzlenim yönetimi taktiklerinde öz yeterlilik algısının rolü. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 35, Ocak-Temmuz 2010 (255-269).
- Çevik, A. ve Volkan, V. D. (1993). Depresyonun psikodinamik etiyojisi. *Depresyon Monografaları Serisi*, 3, 109-122.
- Elibol, F., Mağden, D. ve Alpar, R. (2007). Anne babalık becerilerinde özyeterlilik ölçeği'nin (1-3 Yaş) geçerlilik ve güvenilirliği. *Toplum Hekimliği Bülteni*, 26, (3), 25-31.
- Ekici, G. (2012). *Uyarılma, E.Y.E, Scale, M.A.S., Study, T.H.E., Adaptation*, O. F. & Turkish, T. 174–185 (2012).
- Erdem, Ö., Erten Bucaktepe, P. G., Özen, Ş. ve Kara, İ. H. (2010). Prepartum ve postpartum dönemde annelerin depresyon ve kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Düzce Tıp Dergisi*, 12, (3), 24-31.
- Erdim, L. İnal, S. ve Bozkurt, G. (2015). Psikiyatrik hastalığı olan ebeveynle yaşamının çocuklar üzerine etkisi. *Sağlık Bilimleri Ve Meslekleri Dergisi*, 2(2), 233-240.
- Erermiş, S., Bellibaş, B., Özbarab, B., Demiral, N., Altıntoprak, E., Bildik, T., Korkmaz Çetin, S., (2009). Ayrılma anksiyetesi bozukluğu olan okul öncesi yaş grubu çocukların annelerinin mizaç özellikleri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(1), 14-21.
- Eren Koçak, E. ve Ertuğrul, A. (2012). Psikiyatrik bozukluklar ve epigenetik. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 23, (2), 130-140.

- Fabes, R. A, Eisenberg, N., ve Bernzweig, J. (1990). *Coping with Children's Negative Emotions Scale (CCNES): Description and scoring*. Tempe, AZ: Arizona State University. Unpublished Manuscript.
- Gürses, İ., ve Kılavuz, A. (2011). Erikson'un psiko-sosyal gelişim dönemleri teorisi açısından kuşaklararası din eğitimi ve iletişiminin önemi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20(2), 153-166.
- Güleç, H., Sayar, K. ve Özkorumak, E. (2005). Depresyonda bedensel belirtiler *Türk Psikiyatri Dergisi* 2005; 16(2). 90-96.
- Güven, E. (2013). *Çocuğun davranış sorunları ile algıladığı anne baba çatışması arasındaki ilişkiler Duygu sosyalleştirmenin aracı rolü*. Ankara Üniversitesi Psikoloji Uygulamalı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 10-83.
- Güven, E. ve Erdem, G. (2013). Duygu sosyalleştirme bağlamında bir derleme. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*: 20 (2), 119-128.
- Hergüner, S., Çiçek, E., Annagür, A., Hergüner, A. ve Örs, R. (2014). Doğum şeklinin doğum sonrası depresyon, algılanan sosyal destek ve maternal bağlanma ile ilişkisi. *Düşünen Adam The Journal of the Psychiatry and Neurological Sciences*, 27, 15-20.
- Herwig, J. E., Wirtz, M. ve Bengel, J. (2004). Depression, partnership, social support, and parenting: Interaction of maternal factors with behavioral problems of the child. *Journal of Affective Disorders*, 80, 199-208.
- Hofman, M. L. (1960). Power assertion by the parent and its impact on the child. *Child Development*. 31: 129-143.
- Israel, E. (2007). *Özdüzenleme eğitimi, fen başarısı ve özyeterlik*. Dokuz Eylül üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Programları ve Öğretim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Josephs, R.A., Bosson J.K., Jacobs, C.G. (2003). Self-Esteem maintenance processes: why low self-esteem may be resistant to change. *Personality And Social Psychology Bulletin*, 29: 920-933.

- Kaya, B. (2007). Depresyon Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Pencereden Bakış. *Klinik Psikiyatri Dergisi* 2007; 10: 11-20.
- Kesebir, S., Kavzoğlu, S.Ö. ve Üstündağ, M.F. (2011). Bağlanma ve psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, 3(2),321-332.
- Keskin, G. Ü. ve Orgun, F. (2006). Öğrencilerin öz-etkililik-yeterlilik düzeyleri ile başa çıkma stratejilerinin incelenmesi. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 7, 92-99.
- Kılıç, Ş., (2014). Better understanding of parental emotional socialization behaviors with an illustrative context. *Articles*, 10, 511–521.
- Kohlhoff, J. ve Barhett, B. (2013). Parenting self-efficacy: Links with maternal depression, infant behavior and adult attachment. *Early Human Development*, 89(4), 249-256.
- Koç, V. (2011). Kişilerarası tarz, kendilik algısı, öfke ve depresyon. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22(1). 17-25.
- Kotaman, H. (2008). Özyeterlilik inancı ve öğrenme performansının geliştirilmesine ilişkin yazın taraması, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 111-133.
- Kurbanoğlu, S. S. (2004). Öz-yeterlilik inancı ve bilgi profesyonelleri için önemi. *Bilgi Dünyası*, 5(2), 137-152.
- Köroğlu, E. (2013). *Amerikan psikiyatri birliği ruhsal bozuklukların tanınması ve sayımsal el kitabı (DSM-5)*. Hekimler Yayın Birliği. 5, 91-94.
- Leahy-Warren, P., McCarthy, G. & Corcoran, P. (2011). First-time mothers: Social support, maternal parental self-efficacy and postnatal depression. *Journal of Clinical Nursing*, 1, (32), 388-397.
- Lewinsohn, P.M., Mischel, W., Chaplin, W. & ark. (1980) Socialcompetence and depression: The role of illusory self-perceptions. *Journal of Abnormal Psychology*, 89(2), 203-212.

- Leerkes, E. M. & Crockenberg, S. C. (2002). The development of maternal self-efficacy and its impact on maternal behavior. *Infancy*, 3(2), 227-247.
- Luszczynska, A., & Schwarzer, R. (2005). The role of self-efficacy in health self-regulation. In W. Greve, K. Rothermund, & D. Wentura (Eds.), *The adaptive self: Personal continuity and intentional self-development* (137-152).
- Meşe, İ. (2013). Engellenmiş annelik: zihinsel engelli çocukların anneleri. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8/12, 841-858.
- Mete, H. E. (2008). Kronik hastalık ve depresyon. *Klinik Psikiyatri* 11(Ek 3): 3-18.
- Nacak, M., Yağmurlu, B., Durgel, E., & van de Vijver, F. (2011). Metropol ve Anadolu'da ebeveynlik: biliş ve davranışlarda şehrin ve eğitim düzeyinin rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26, 85-104.
- Paterson, G. & Sanson, A. (1999). The association of behavioural adjustment to temperament, parenting and family characteristics among 5-year-old children. *Social Development*, 8, 293-309.
- Rothbart, M. K., & Bates, J. E. (1998). Temperament. *Handbook of Child Psychology: Social, Emotional and Personality Development*, 3, 105-176.
- Seçer, Z., Ögelman, G. ve Önder, A. (2012). Okul öncesi 5-6 yaş grubu çocukların akran ilişkileri ile annelerinin ebeveynliğe yönelik özyeterlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 12, 1993-2008.
- Teti, D. M. & Gelfand, D. M.(1991). Behavioral competence among mothers of infants in the first year: the mediational role of maternal self-efficacy. *Child Dev.* 62, 918-929.
- Thompson, R. A. & Meyer, S. (2007). The socialization of emotion regulation in the family. In J.J. Gross (Ed.), *Handbook of emotion regulation*. (249-268).

- Tucker, S., Gross, D., Fogg, L., Delaney, K. & Lapporte, R. (1998). The long-term efficacy of a behavioral parent training intervention for families with 2-years-olds. *Research in Nursing and Health*, 21, 199-210.
- Tural, G. ve Kabadayı Ö. (2014). Pedagogical formation teacher candidates' attitudes towards the teaching profession. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 4 (1), 1-13.
- Tuzcuoğlu, S. ve Korkmaz, B. (2001). Psikolojik danışma ve rehberlik öğrencilerinin boyun eğici davranış ve depresyon düzeylerinin incelenmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14, 135-152
- Uğurlu, Battal, S (2008). "Yusuf Atılğan" da Baba imgesi: Psikanalitik Bir Yaklaşım". *Ankara. Edebiyat Bilimi Sorunları ve Çözümler*. 15(9): 4-38
- Warren, K. & Stifter, C. (2007) Maternal emotion-related socialization and preschoolers' developing emotion, *Self-awareness. Social Development*. 17(2): 239- 258
- Weissman, M.M., Feder et al. (2004). Depressed mothers coming to primary care: maternal reports of problems with their children. *J Aff Disorders*, 78: 93-100.
- Yağmurlu, B., Yavuz, M. ve Altan, Ö. (2012) Turkish mothers' coping with children's negative emotions: A brief report. *Journal of Child and Family Studies*. May.
- Yağmurlu, B. ve Kodalak, A. C. (2010). Bağlanma: Çocuk, ebeveyn ve etkileşimleri. *Koç Üniversitesi, Psikoloji Ana Bilim Dalı*, 1-17.
- Yağmurlu, N., Sanson, A. ve Köymen, B. (2005). Ebeveynlerin ve çocuk mizacının olumlu sosyal davranış gelişimine etkileri: zihin kuramının belirleyici rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 1-20.
- Yıldırım, F. ve İlhan, İ. Ö. (2010). Genel özyeterlilik ölçeği Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 21(4), 301-308.

Yıldız, S. ve Eliş Yıldız, S. (2009). Bullying ve depresyon arasındaki ilişki: Kars ilindeki sağlık çalışanlarında bir araştırma. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, (15), 133-150.

6. EKLER

6.1. Anne Bilgi Formu

Araştırmayı Destekleyen Kurum: Maltepe Üniversitesi

Araştırmanın Adı: 3-6 yaş arası çocuğu olan depresyonlu ve depresyonu olmayan annelerin ebeveynlik öz yeterliliği çocuk mizaç algısı ve duygu sosyalleştirme tepkilerinin karşılaştırılması

Araştırmanın Nedeni: Yüksek lisans tezi

Araştırmacının adı: Merve Dilan Cindioğlu

Mesleği: Psikolog

Telefonu: 05375546228

Sayın Anne,

Bu çalışmaya katılmak gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama veya herhangi bir anda çalışma çalışmadan çıkma hakkına sahipsiniz. Ayrıca sorumlu araştırmacı gerek duyarsa sizi çalışma dışı bırakabilir.

Bu çalışmadan elde edilen bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak ve kimlik bilgileriniz kesinlikle gizli tutulacaktır.

Ben yukardaki metni okudum ve katılmam istenen çalışmanın amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım zaman herhangi bir olumsuzlukla karşılaşmayacağımı anladım. Bu koşullarda Merve Dilan Cindioğlu'nun yaptığı çalışmaya kendi rızamla, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Adı-Soyad:

İmza:

Tarih (gün/ay/yıl)/..../....

6.2. Kişisel Bilgi Formu (Anneler İçin)

1. Annenin yaşı (doğum tarihi) _____

2. Çocuğun adı: _____

3. Çocuğun doğum günü ve yılı: _____

4. Kaç çocuğunuz var? _____ Yaşları nedir? _____

5. Annenin medeni durumu?

Bekar

Evli

Evli ama eşiyile yaşamıyor

Bir partnerle yaşıyor

Boşanmış

Dul

Tekrar evlenmiş

6.3. Beck Depresyon Ölçeği Örnek Soruları

1

- (0) Üzgün ve sıkıntılı değilim.
- (1) Kendimi üzüntülü ve sıkıntılı hissediyorum.
- (2) Hep üzüntülü ve sıkıntılıyım. Bundan kurtulamıyorum.
- (3) O kadar üzgün ve sıkıntılıyım ki, artık dayanamıyorum.

2

- (0) Gelecek hakkında umutsuz ve karamsar değilim.
- (1) Gelecek için karamsarım.
- (2) Gelecekte beklediğim hiçbir şey yok.
- (3) Gelecek hakkında umutsuzum ve sanki hiçbir şey düzelmeyecekmiş gibi geliyor.
- (3) Kendimi çok çirkin buluyorum.

3

- (0) Kendimi başarısız biri olarak görmüyorum.
- (1) Başkalarından daha başarısız olduğumu hissediyorum.
- (2) Geçmişe baktığımda başarısızlıklarla dolu olduğunu görüyorum.
- (3) Kendimi tümüyle başarısız bir insan olarak görüyorum.

6.4. Çocukların Olumsuz Duygularıyla Başetme Ölçeği Örnek Sorular

1) Eğer çocuğum hastalandığı ya da bir yerini incittiği için arkadaşımın doğum günü partisine veya oyun davetine gidemiyorsa ve bundan dolayı öfkeli olursa, ben;

	Hiç böyle yapmam	Nadiren böyle yaparım	Belki böyle yaparım	Büyük olasılıkla böyle yaparım	Kesinlikle böyle yaparım
a) Çocuğumu sakinleşmesi için odasına gönderirim.	1	2	3	4	5
b) Çocuğuma kızarım.	1	2	3	4	5
c) Çocuğuma arkadaşları ile birlikte olabileceği başka yollar düşünmesi için yardımcı olurum (örneğin, bazı arkadaşlarını partiden sonra davet edebilir).	1	2	3	4	5
d) Çocuğuma partiyi kaçırmayı büyütmemesini söylerim.	1	2	3	4	5
e) Çocuğumu, öfkesini ve hayal kırıklığını ifade etmesi için cesaretlendiririm.	1	2	3	4	5
f) Çocuğumu yatıştırırım ve kendini daha iyi hissetmesi için eğlenceli bir şeyler yaparım.	1	2	3	4	5

6.5. Anne Tutum Ölçeği Örnek Sorular

	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum
1. Sergilediğim davranışların çocuğumu nasıl etkilediğini biliyor olmam, çocuk bakımı konusundaki problemlerimin çözümünü kolaylaştırıyor	1	2	3
2. Çocuk bakımı konusunda yeterli düzeyde bilgi ve beceriye sahibim	1	2	3
3. Çocuğa doğru mu, yanlış mı davranıldığını bilmemek, iyi bir ebeveyn olmayı engellemez	3	2	1
4. Çocuğun annesinin, iyi bir ebeveyn olmak için gerekli davranışları öğrenebileceği, örnek bir model olabileceğine inanıyorum	1	2	3
5. Ebeveyn olmak hoş bir duygu olmasına rağmen, çocuğumun küçük olması benim bu duyguyu yaşamama engel oluyor	3	2	1

6.6. Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği Örnek Sorular

	Hemen Hiç	Sık Değil	Değişken, Genelde Olmaz	Değişken Genelde Olur	Sık Sık	Hemen Her Zaman
1. Çocuğum, yabancı yetişkinlere karşı utangaçtır.	1	2	3	4	5	6
2. Çocuğum bulmaca çözmek veya yap-boz (lego) gibi bir işe başladığında uzun zaman alsa bile bitirinceye kadar üzerinde çalışır.	1	2	3	4	5	6
3. Çocuğum her gün, hemen hemen aynı zamanda kakasını yapar.	1	2	3	4	5	6
4. Çocuğum ilk defa tanıştığı çocuklara karşı utangaçtır.	1	2	3	4	5	6
5. Çocuğum, yeni bir işe geçmeden önce başlamış olduğu işini tamamlamayı sever.	1	2	3	4	5	6

7. ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Doğum Tarihi : 01.01.1990

Doğum Yeri : Kırşehir

Medeni Durum : Bekar

Yabancı Dil : İngilizce

EĞİTİM

Lise : 2004-2008 Gaziantep Altınbaş Lisesi

Lisans : 2009-2013 İstanbul Bilim Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi

Yüksek Lisans : 2013-2015 Maltepe Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Gelişim Psikolojisi Yüksek Lisans Programı

ÇALIŞTIĞI KURUMLAR

2014-2015 Sellahatin Korkmaz İş Uygulama Okulu Ücretli Öğretmenlik